

RESEPTI.

Kirkon ulkomaanasiain keskuksen teologisten asiain jaoston tiedotuslehti 3/1993 –
toimitettu yhteistyössä Helsingin yliopiston teologisen tiedekunnan ekumeniikan arkiston kanssa

- KATSAUKSIA KIRKKOJEN
VÄLISIIN SUHTEISIIN
- MATKARAPORTTEJA
- EKUMENIIKAN ARKISTO
TIEDOTTA
- AJANKOHTAISIA JUL-
KAISUJA JA ESITELMIÄ
- MINNE MENNÄ
- EKUMEENISIA KOULUTUS-
MAHDOLLISUUKSIA

KATSAUKSIA KIRKKOJEN VÄLISIIN SUHTEISIIN

1.	Risto Cantell: Ekumeenisia terveisiä LML:sta	3
	Jan Edström: Muutamia ekumeenisia tapahtumia syksyllä 1993	5
	Antti Saarela: Ekumeenista rukousta pyhiinvaeltajien kaupungissa	7
	Antti Saarela: Luterilaisten kirkkojen kommuunio? Stålsens tiedekunnassa	10
	Simo Peura: Kirkon ja valtion suhteiden teologia	13
	Pirjo Työrinoja: Mihin menet KMN?	19
	Tuure Valkeakari: Näkyvää ykseyttä etsimässä	20
2.	MATKARAPORTTEJA	
	Marjatta ja Arto Laitinen: Strasbourgin ekumeeninen seminaari 1993	24
	Timo Rosqvist: Stipendiaattina Pietarin Hengelliseen Akatemiassa	26
	Risto Saarinen: Melanchthon-tutkijat Lutherin ruokapöydässä	28
3.	EKUMENIIKAN ARKISTO TIEDOTTAA	
	Jari Jolkkonen: Jazze-mies Jan Edströmin uusi orkesteri	30
	Johanna Jämsä: DIALOG CENTRE - Dialogia kristinuskon ja uususkontojen välillä	33
	Antti Raunio: Ajankohtaisia ekumeniikan arkistosta	37
	Antti Raunio: Systemaattisen teologian laitoksen seminaari aiheista	39
4.	AJANKOHTAISIA JULKAISUJA JA ESITELMIÄ	
	Peace and Order -maailmankonferenssin esitelmät	41
	Hannu Mustakallio: Kirkkohistoriallinen seura muistaa Upsalan kokousta	42
	Antti Saarela: Mellomkirkelse rådet "Snart enige"	43
	Pirjo Työrinoja: "Lupauksesta osalliset - raamatullisia näkyjä koinoniasista"	45
5.	MINNE MENNÄ	
	Post-Santiago-arviointikokous 14.10.1993	38
6.	EKUMEENISIA KOULUTUSMAHDOLLISUUKSIA	
	Virpi Pakkanen-Wiberg: Stipendiaattipaiko PEN:in?	47
	Kirsi Stjerna: Koulutusmahdollisuuksia Yhdysvalloissa	49
	Kari Salonen: Stipendivuosni Etelä-Amerikassa	52

*****Reseptio + tilauslipuke

RESEPTIO / Kirkon ulkomaaasiain keskus, teologisten asiain jaosto
osoite: PL 183, 00181 Helsinki, puh. 90-1802 397, fax: 90-1802 230
yhteystieto: Helsingin yliopisto / ekumeniikan arkisto
PL 48 (Fabianink. 7), 00014 Helsingin yliopisto, puh. 90-191 3025, fax: 191 3033
toimitus: TL Antti Raunio, TK Antti Saarela, TL Pirjo Työrinoja
tallot: Minna Hatakka

Katsauksia kirkkojen välisiin suhteisiin

Ekumeenisia terveisiä LML:sta

Risto Cantell

Luterilaisen maailmanliiton (LML) neuvoston vuotuinen kokous pidettiin Kristiansandissa Norjassa 20. - 30.6.1993. Osallistuin siihen Kirkon ulkomaaasiain keskuksen (KUK) edustajana. KUK toimii meillä LML:n suomalaisena kansalliskomiteana. Muut kokouksen suomalaiset osanottajat olivat kirkkomme edustajana neuvostossa oleva dosentti *Juhani Forsberg*, Kirkon ulkomaaasiain (KUA) uusi johtaja *Tapio Saraneva*, KUA:n vt. johtaja *Leo Siltämaa*, ulkomaaasiain jaoston puheenjohtaja, hallintojohtaja *Markku Porvari*, joka Madrasissa pidetyssä edellisessä neuvoston kokouksessa valittiin LML:n talouskomission jäseneksi, Suomen Lähetysseuran lähetysjohtaja *Sakari Pinola* sekä Kirkon tiedotuskeskuksen lehdistöosaston osastopäällikkö *Heikki Jääskeläinen*. Kokouksen puolesta oli kolme suomalaista: *Maija Lukkari* ja *Marja Nurminen* Utsjoelta sekä *Maaria Lemmetyinen* Tampereelta. Lisäksi Kristiansandissa olivat läsnä molemmat LML:n palveluk-

sessä olevat suomalaiset, tiedotusjohtaja *Anneli Jänhonen* ja Eurooppa-sihtööri *Olli-Pekka Lassila*. Neuvoston kokouksen tänäkertainen teema oli "*People of God, People of Nations*".

Neuvoston kokous alkoi sunnuntaina 20.6. jumalanpalveluksella Kristiansandin tuomiokirkossa. Kokouksen aamuhartaudet pidettiin samoin tuomiokirkossa, joka sijaitsi 5 - 10 minuutin kävelymatkan päässä varsinaisesta kokouspaikasta, hotelli Caledonienista. Kaikki osanottajat oli majoitettu hotelliin, joka tarjosi kyllä asialliset kokouksetilat, mutta oli kohtuuttoman kallis. Erityisesti pohjoismaiset osanottajat valittivat kokouspaikan ja aterioiden kalleutta, jota norjalaiset kokousjärjestäjät - pääsihtööri *Trond Bakkevig* etunenässä - koettivat parhaan kykynsä mukaan puolustaa.

LML:n presidentti professori *Gottfried Brakemeier* avasi kokouksen ja käsittelee esitelmässään laajasti kokouksen yleis-

teemaa "People of God, People of Nations". Myös pääsihteeri *Gunnar Stålsett* liittyi esitelmässään kokouksen pääteemaan ja tarkasteli sen lisäksi laajasti yleistä ekumeenista tilannetta ja luterilaista kommuuniota. Kokouksen pääteemasta pidetyssä seminaarissa pitivät pääesitelmät Norjan kirkollisasiain ministeri *Gudmund Hernes* ja piispa *Manas Buthelezi* Etelä-Afrikan evankelis-luterilaisesta kirkosta. Pääteemasta käydyssä yleis-keskustelussa ja ryhmätyöskentelyssä kävi selvästi ilmi, miten erilaiset tilanteet eri jäsenkirkkoissa ovat. Mitään yhteistä linjaa Jumalan kansan ja kansallisuuskysymysten välisistä suhteista ei kokous pystynyt esittämään.

Eri komiteoiden työskentelyjakson aikana osallistui ekumeenisten asioiden komitean (Standing Committee on Ecumenical Affairs) työskentelyyn. Sen puheenjohtajana toimi Mecklenburgin maakirkon piispa *Christoph Sier* ja työskentely tapahtui ekumeenisten asioiden apulaispääsihteerin tri *Eugene Brandin* asiantuntevien valmistelujen pohjalta. Komission istunnoissa olivat aktiivisesti mukana kaikki neuvoston kokoukseen osallistuneet ekumeeniset tarkkailijat: tri *Donald Anderson* (Anglican Consultative Council), apulaispääsihteeri *Gerhard Dilschneider* (World Alliance of Reformed Churches), tri *Gennadios Limouris* (Ecumenical Patriarchate), tri *Heinz-Albert Raem* (Pontifical Council for Promoting Christian Unity), apulaispääsihteeri, professori *Thodor Sabev* (Kirkkojen maailmanneuvosto) ja pääsihteeri *Ralph Young* (World Methodist Council).

Ekumeenisten asiain komissiossa käytiin läpi kaikki käynnissä olevat ekumeeniset keskustelut, joihin LML osallistuu, arvi-

oitiin niiden nykyhetkistä tilannetta ja esitettiin suosituksia jatkotoimenpiteiksi. Komission ja mielestäni koko neuvoston kokouksen tärkein asia oli kysymys luterilaisen kommuunion itseymmärryksestä ja opillisista kannanotoista. Pääsihteeri *Stålsett*in esitelmän ja Amerikan luterilaisen kirkon (ELCA) LML:lle tekemän ehdotuksen pohjalta komissio esitti neuvostolle suosituksen, että kysymystä roomalaiskatolisen ja luterilaisen kirkon välisten vanhurskauttamista koskevien 1500-luvulla lausuttujen oppituomioiden kumoamisesta ryhdyttäisiin tarkastelemaan ja pyritäisiin siihen, että jäsenkirkot olisivat valmiit maailmanliiton seuraavassa yleiskokouksessa 1997 esittämään yhteisen koko luterilaista kommuuniota edustavan kannan, jonka mukaan vanhurskauttamisopista roomalaiskatolista kirkkoa vastaan aikanaan lausuttu oppituomiot todettaisiin kumoutuneiksi. Neuvosto hyväksyi tämän suosituksen täysistuntonsa. Lisäksi neuvosto hyväksyi samaan aihepiiriin liittyvän suosituksen, jonka mukaan jäsenkirkot ennen sitovan kirkollisen yhteyden solmimista toisten kirkkojen kanssa pyytävät muiden luterilaisen kommuunion jäsenkirkkojen kannanottoa ja neuvoa asiaan ja LML:n pääsihteeristö Genevessä toimii tässä asiassa koordinaattorina ja välittäjänä. Asiasta keskusteltiin perusteellisesti ekumeenisten asioiden komissiossa ja jonkin verran myös täysistunnon ja mielestäni on varmaa, että tämän kysymyksen käsittely tulee olemaan lähivuosien keskeisimpiä tehtäviä Luterilaisen maailmanliiton jäsenkirkkojen piirissä. Kysymys koskettaa hyvin olennaisesti koko Luterilaisen maailmanliiton luonnetta ja luterilaisen kommuunion itseymmärtämistä. Näistä asioista on syytä keskustella myös Suomessa.

Muutamia ekumeenisia tapahtumia syksyllä 1993

Jan Edström

Niin kauan kuin elämä jatkuu, on se täynnä uusia haasteita. Syksy on vuodenaika, jolloin otetaan haasteita vastaan. Lomat päättyvät, koulut alkavat ja elämä palaa normaaliin päiväjärjestykseen. Myös ekumenian kentällä on uusia haasteita, vaikka ehkä ei niin dramaattisia. Kyseessä on kirkkojenvälinen prosessi, joka jatkuu vuodesta toiseen ilman taukoa. Joskus on vaikeaa ymmärtää tätä prosessia. Siksi haluaisimme ehkä, että se jakaantuisi selkeästi eri osiin. Ennen ja jälkeen. Esimerkiksi Vatikaani II:n jälkeen, BEM:n jälkeen, Canberran jälkeen ja tietysti tämän vuoden Faith and Orderin maailmankonferenssin jälkeen, joka pidettiin elokuussa Santiago de Compostelassa, Espanjassa.

Saadaksemme tietää, mitä todella tapahtui F&O -maailmankonferenssissa, järjestää Ekumeenisen neuvoston Opillisten kysymysten jaosto tiedotus- ja seuranta-tilaisuuden 14.10.1993 Pelastusarmeijan kokouskeskuksessa Petrassa, Kauniaisissa. Kaikki, joita asia kiinnostaa, ovat tervetulleita mukaan. Saamme esittää konferenssiin osallistuneille maailmankonferenssiin ja koko Faith and Order -liikkeeseen liittyviä kysymyksiä.

Lokakuun 26. - 27. päivinä pidetään Ekumeenisen neuvoston syyskokous Pörkenäsin leirikeskuksessa Pietarsaareissa. Pietarsaareissa paikallinen ekumenia on pitkään ollut tärkeitä kaikille paikkakunnalla toimiville seurakunnille siitä luon-

nollisesta syystä että melkein kaikki Suomessa toimivat kirkot ja kristilliset yhteisöt ovat edustettuina siellä. Toivon että Suomen ekumeeninen neuvosto ja paikalliset seurakunnat voisivat lähestyä toisiaan ja oppia jotain uutta toisistaan syyskokouksen aikana. Syyskokouksen teemat/aiheet ovat seka-avioliitto, ekumeeninen tiedotus ja neuvoston rakennuudistus.

Vuosi sitten neuvoston syyskokouksessa Kuopiossa keskusteltiin aiheesta Suomen kirkkojen tehtävä itärajan takana. Yritettiin löytää yhteisiä "pelisääntöjä". Sen jälkeen on lähetetty kaikille kirkkoille kysely siitä, minkälaisia yhteyksiä niillä on rajan toisella puolella toimiviin kirkkoihin. Venäjällä valmisteltu uusi uskonnollista toimintaa koskeva lainsäädäntö, voi, jos se vahvistetaan, merkitä muutoksia myös Suomessa toimiville kirkkoille niiden suhteissa Venäjän kirkkoihin. Ei ole vielä syytä huoleen, sanoi Ekumeenisen neuvoston puheenjohtaja arkkipiispa

Johannes lehtihaastattelussa, mutta kannattaa seurata tilannetta tarkkaan. Arkkipiispa täytti 70 vuotta 16.8. Juhlat vietettiin Kuopiossa, jossa oli laaja ekumeeninen edustus paikalla.

Julkaisupuolella voidaan mainita, että F&O -maailmankonferenssia varten valmistuneen dokumentin Church and World:n suomenkielinen laitos *Kirkko ja Maailma* ilmestyy syyskuun aikana. Se on dokumentti, jolla voi olla suuri merkitys myös paikalliselle tasolle, jos se vain luetaan. Tärkeitä kysymyksiä dokumentissa on mm. Mikä on kirkon ja maailman suhde? Mikä on kirkon tehtävä yhteiskunnassa? Mitä tapahtuu, jos eri kirkkojen perinteessä puhutaan eri tavalla esim. oikeudenmukaisuudesta ja vallasta? Mikä on todistava kirkko? ja niin edelleen. Dokumentissa puhutaan kirkosta mysteeriona (mystery) ja merkinä (sign) ja niiden merkityksestä historiasa, nyt ja tulevaisuudessa.

Ekumeenista rukousta pyhiinvaeltajien kaupungissa

5. Faith and Order -maailmankonferenssin jumalanpalveluselämää

Antti Saarela

5. Faith and Order -maailmankonferenssi kokoontui elokuun alussa Santiago de Compostelassa, Espanjassa. Kokouksen jumalanpalveluselämää leimasivat toisaalta keskiaikaisen kaupungin huikat puitteet ja pyhiinvaeltajien paljous, toisaalta kokouksen osanottajajoukon kirjaus ja jakautuneisuus.

Rauhaa ja ristiriitoja

Konferenssin yhteisissä jumalanpalveluksissa tuli selväksi, että rukous ja hiljentymisen voimat ovat yhdistäviä ja rakentavia ekumeenisia kokemuksia, mutta niistä voi tulla myös kaikkein kipeimpiä ja loukkaavimpia hetkiä. Siksi ekumeenisten jumalanpalvelusten valmistelu ja toteuttaminen vaatii niin herkkää hengellistä sensitiivisyyttä, että onnettomia ristiriitoja on vaikea välttää.

Reaalipreesenssi?

Santiagossa yksi kiusallinen tilanne välitettiin sunnuntain yhteisen Lima-liturgi-

an yhteydessä vain niukasti. Ehtoollisen oli toimittanut yhdessä neljä pappia tai pastoria eri protestanttisista kirkkoista. Liturgian jälkeen muut toimittajat hävisivät pappiseminaarin kappelista, mutta luterilainen pappi (ELCA) jäi yksin kuoriin (koska niin moni halusi valokuvata naispappia albassa ja stolassa!).

Ylijääneet ehtoollisaineet olivat alttari-pöydällä, ja pari anglikaania toivoi, että ne voitaisiin käyttää loppuun kunnioittavasti. Niinpä sitten muutama paikalle jäänyt ehtoollisvieras hoiti asian yhdessä luterilaisen papin kanssa. Käytäväkeskusteluissakin kuului usein ajatus, että ainakin ekumeenisen sensitiivisyyden vuoksi kaikkien Kirkon ykseyttä tavoittelevien kirkkojen tulisi ottaa reaali-preesenssin ja ehtoolliskäytännön kysymys vakavasti.

Pyhän Jaakobin kultti

Myös konferenssin ympäristö osoittautui jumalanpalvelusten kannalta osittain hie-man ristiriitaiseksi. Santiagon keskiai-

kainen pyhiinvaelluskaupunki oli erinomaisten kirkollinen ja sopiva kokouspaikka, mutta siihen liittyi joillekin osanottajille vaikeita mielleyhtymiä. Espanjalaisille ja italialaisille protestanteille katolinen pyhiinvaelluskeskus symboloi roomalaiskatolisen kirkon enemmistöasemaa ja heidän kirkkojensa vaikeaa historiaa.

Eräs espanjalainen episkopaali käytti asiasta täysistuntopuheenvuoron. Hän viittasi Santiagon goottilaiseen tuomiokirkkoon, jossa konferenssin avajaisjumalanpalvelus vietettiin. Jumalanpalveluksen johti paikallinen katolinen arkkipiispa ja saaman piti toinen katolinen arkkipiispa Espanjasta. Tässä ei sinänsä ollut mitään ilmeisiä vaikeuksia: kumpikin arkkipiispa oli hyvä tyyppi ja jumalanpalveluksen toimittamiseen osallistui myös suuri määrä muiden kirkkojen edustajia, naisia ja miehiä, nuoria ja vanhoja.

Espanjalaiselle protestantille loukkauksiksi muodostui paikallinen pyhän Jaakobin kultti. Jumalanpalveluksen alussa kirkko suitsutettiin valtavalla kirkon kattoon hissattulla suitsutusastialla, joka syöksyi kahdeksan miehen voimin pitkän köydän varassa edestakaisin kirkon poikki sivukuorista toiseen. Puhuja viittasi suitsutuksen aikana paikallisen perinteen mukaisesti laulettuun pyhälle Jaakobille omistettuun hymniin, jossa pyydettiin kansallispyhimykseltä suojelusta Espanjalle ja rauhaa kristittyjen voittoisille aseille. Hän mainitsi myös katedraalissa olevan pyhän Jaakob Maurientappajan patsaan, joka kuvaa pyhimystä legendan mukaan surmaamassa maureja espanjalaisen armeijan taivaallisena avuntuoja.

Puhujan mukaan Santiagossa edelleen harjoitettava pyhän Jaakobin kultti edustaa Espanjan protestanteille katolisen kirkon ylivaltaa, vierasuskoisten veristä vainoa ja espanjalaisen kolonialismin konkistadorihenkeä. Puheenvuoro saattoi monet ymmälle. Harva ulkomaalainen oli nimittäin kiinnittänyt mitään huomiota laulun sanoihin, kun suitsutus itse oli ollut niin huima toimitus. Moni ulkomaalainen oli sitäpaitsi suhtautunut aivan sympaattisesti pyhän Jaakobin pyhiinvaelluksiin. Olihan esimerkiksi meiltä pohjoismaistakin tehty pyhiinvaelluksia Santiagoon jo keskiajalla pyhän Birgitan tavoin.

Päivittäiset sekahartaudet

Kokouksen yhteiseen ohjelmaan kuuluivat päivittäiset aamu- ja iltahartaudet pappisseminaarin modernissa kappelissa. Aamuhartauksiin kuului päivittäin englantilaisen prof. Frances Youngin raamatuntutkistelu. Muuten hartauksien liturgisesta toteutuksesta vastasi ryhmä kansainvälisesti ja ekumeenisesti suhteellisen edustava ryhmä ekumeenisten jumalanpalvelusten puoliammattilaisia, ja kokousta varten oli julkaistu edustava jumalanpalveluskirja.

Hartaudet olivat hyvin kirjavia yhdistelmiä mitä erilaisimpia suoria lainauksia ja sovellettuja vaikutteita eri kirkkojen jumalanpalveluksista. Poikkeuksen tekivät vain ortodoksinen vigilia Kristuksen kirkastumisen juhlan aattona, katolinen vesper ja Espanjan protestanttisten kirkkojen järjestämä ehtoollisjumalanpalvelus. Hartauksista pidettiin, koska ne yhdistivät ja hiljensivät.

Toisaalta jumalanpalvelusten hämmäntävä kirjavuus herätti myös tyytymättömyyttä. Moni toivoi, että jumalanpalvelukset olisivat noudattaneet eri kirkkojen jumalanpalveluskäytäntöjä aitoina kokonaisuuksina. Sama worship team oli sitä paitsi toiminut yhdessä aikaisemminkin monessa KMN:n konferenssissa, ja sen kokeilullinen ote oli tavallaan alkanut vaikiintua omaksi erikoistyylikseen.

Nämä kysymykset tulivat näkyvästi esille kokouksen loppupuolella, kun tri Constance Tarasar, Yhdysvaltain kirkkojen neuvoston Faith and Order -komitean ortodoksijohtaja, otti kantaa ekumeeniseen jumalanpalveluselämään. Hän viittasi Bosseyn instituutin aloittamiin ortodoksiakursseihin, joissa kurssilaiset pääsevät tutustumaan paikan päälle jonkin ortodoksisen kirkon elämään "pintaa syvemmältä". Ensimmäisellä tällaisella kurssilla oli mukana Suomesta teol. yo. Kaisa Hintikka.

Tarasarin mielestä ortodoksiakurssien hyvät kokemukset pätevät kaikkeen ekumeeniseen kanssakäymiseen. Toisen kirkon oppia ja ekumeenista asemaa voi oppia ymmärtämään vain tutustumalla sen jumalanpalveluselämään. Spirituaali-teetin kautta avautuu kirkon elämän omin eetos, ja sitä kautta kasvaa myös aito kunnioitus toista kirkkoa kohtaan. Tästä hän meillä on kokemuksia Vatikanin ja Pohjoismaiden luterilaisten kirkkojen yhteyksistä.

Lima, liturgia ja messu

Näiden yhteisten hartauksien lisäksi konferenssiin päiväohjelmaan kuuluivat katoliset, ortodoksiset ja protestanttiset ehtoollisjumalanpalvelukset halukkaille

varhain aamulla. Nämä palvelukset ilmensivät samalla sekä kunkin ehtoollis-seurakunnan sisäistä yhteyttä että koko konferenssiväen jakautuneisuutta. Eri protestanttiset kirkot viettivät ehtoollista yhdessä Lima-liturgian kaavan mukaan. Jokainen liturgi muokkasi kaavaa, toimitti ehtoollisen ja pukeutuikin oman perinteensä mukaisesti.

Näin samalla kaavalla pidettiin hyvin erilaisia jumalanpalveluksia, mutta kaikilla niillä oli yhteinen, pysyvä perusrakenne ja yhtenäinen, vaikkakin vaihtuva yleishahmo. Kokemus oli mielestäni usein paljon eheämpi ja rakentavampi kuin yhteisissä hartauksissa, vaikka itseäni hämmänsikin käydä ehtoolliselle toisinaan ilman edes yleistä rippiä tai kun selebranttia ei joskus tunnistanut papiksi mistään ulkoisesta merkistä.

Canberran yleiskokouksessa ortodoksinen liturgia katkerotti monia protestantteja, jotka eivät ehkä olleet tottuneet jäämään ehtoollispöydän ulkopuolelle. Santiagossa ortodoksit, katoliset ja protestantit viettivät ehtoollisensa erillään, mutta sovussa. Sopu ei kuitenkaan ollut tyytymisen tai alistumisen merkki.

Eukaristisesta vieraanvaraisuudesta keskusteltaessa toivottiin, että sekä jakaantuneisuuden tuska että kärsivällinen odotus olisivat molemmipuolisia (*pain and patience must be mutual*). Syrjään joutuva pettyy, mutta ehtoollisen saavakaan ei saa olla tyytyväinen niin kauan kuin yhteys puuttuu. Jos jotkin kirkot toivovat aikaa ja kärsivällisyyttä ehtoolliskysymyksessä, toisten kirkkojen on etsittävä kärsivällisyyttä ja pyrittävä kunnioittamaan tätä toivomusta; haluavathan ne itsekin omaa käsitystään kunnioitettavan.

Luterilaisten kirkkojen kommuunio?

LML:n pääsihteeri systemaattisen teologian laitoksella

Antti Saarela

Luterilaisen maailmanliiton (LML:n) pääsihteeri *Gunnar Staalsett* vieraili systemaattisen teologian laitoksella perjantaina 21.5. LML:n suomalaisen tiedotuspäällikön *Anneli Jauhosen* kanssa. Vieraiden kanssa oli keskustelemassa parikymmentä opettajaa ja tutkijaa teologiasta tiedekunnasta.

Staalsett esitteli LML:n viimeaikaista tutkimustoimintaa ja teologista työskentelyä. Alue oli kuulijakunnalle sikäli tuttua, että laitokselta on toisinaan osallistuttu LML:n teologisiin konsultaatioihin, LML:n teologisia kysymyksiä on ollut opinnäytetöiden aiheina ja ekumeniikan arkisto kerää LML:n julkaiseman kirjallisuuden ja siihen liittyvää tutkimusta. Nyt tapaamisen aiheina olivat LML:n uusi määritelmä, piispanviran teologia ja ekumeeniset oppikeskustelut.

Uusi määritelmä

LML päätti yleiskokouksessaan Budapestissa 1984 ryhtyä selvittämään perusteellisesti maailmanliiton teologista luonnetta, ekklesiologista "itseymmärrystä". Sääntöjensä mukaan LML oli jäsenkirkkojen "vapaa yhteenliittymä" (*free association*), mutta määritelmään kaivattiin uudistusta. Taustalla olivat mm. LML:n jäsenkirkkojen valtuutuksella käymät ekumeeniset oppikeskustelut: pidettiin tarpeellisena, että luterilaisia kirkkoja olisi edustamassa jokin "painavampi" ja "vakiintuneempi" instituutio. Vertailukohtana pidettiin usein anglikaanista kommuuniota, jolla on piispanjensa Lambeth-konferenssin ja primaatin kokouksen välityksellä varsin kiinteä yhteisen päätöksenteon järjestelmä. Uudistuksen kriitikot epäilivät, että maa-

ilmanliiton virkamiehet Genevessä haluavat vain pönkittää omaa statustaan kirkkojen kansainvälisessä toiminnassa.

Budapestin ja Curitiba 1990 yleiskokousten välisenä aikana LML:n itseymmärrystä puitiin monella forumilla. Avainkäsitteeksi omaksuttiin ekumeenisen nykyteologian iskusana "kommuunio", jota myös anglikaaniset kirkot, roomalaiskatolinen kirkko ja Faith and Order-liike ovat käyttäneet ekklesiologiasaan. Strasbourgin ekumeeninen instituutti julkaisi kommuunioekklesiologiasta juuri ennen Curitiba 1990 pikku tutkielman (*Communio - Koinonia*), joka asettui erittäin selvästi tukemaan LML:n määritelmän muuttamista.

Curitibassa LML:n yleiskokous sitten hyväksyi sihteeristön ajaman linjan ja sääntöihin tehtiin muutos. Maailmanliitosta tuli nyt luterilaisten kirkkojen kommuunio. Jäsenkirkkojen päätös ei kuitenkaan ole hälvettänyt uutta määritelmää kohtaan tunnettua epäluuloa.

Moni kriitikko epäili, että Genevestä oli tullut "luterilaisten Rooma" ja pääsihteeri Staalsettista "luterilaisten paavi". Tällaista mielikuvaa ei ole ollut ainakaan hälvettämässä pääsihteerin into julkaista julkilausumia mitä erilaisimmista kansainvälisen politiikan kysymyksistä ja lähettää tiukkasävyisiä kannanottoja (ikäänkuin) jäsenkirkkojen nimissä maailman johtajille *Muammar Gaddafista* lähtien.

Keskustelussa kävi selväksi, että Staalsett tiedosti tällaiset epäluulot ja hän pyrkikin valaisemaan sekä tulkitsemaan maailmanliiton uutta kommuunioluonnetta mahdollisimman myönteisesti ja vaarattomasti. Pääsihteerin mukaan

kommuuniokäsitys korostaa jäsenkirkkojen roolia maailmanliiton varsinaisina auktoreina (sen sijaan että sihteeristön asema olisi vahvistunut). Staalsett myös painotti LML-kommuuniota jäsenkirkkojen hengellisenä yhteisönä (sen sijaan että oleellista olisivat pääsihteerin poliittiset kannanotot).

Jatkuvasta keskustelusta huolimatta oleellista on, että maailmanliiton toiminnallinen rooli ei uuden määritelmän myötä muuttunut periaatteessa lainkaan. LML:n ekumeeniset ja poliittiset toimet ovat edelleenkin jäsenkirkkojen päätettävissä. LML:stä ei tullut kirkkoa eikä LML:n pääsihteeristä tullut piispaa.

Virkakonsultaation raportti

Staalsett myös kertoi varsin innostuneena LML:n äskettäisestä virkakonsultaatiosta, jossa oli käsitelty piispanvirkaa ja naispappisuuden suhdetta siihen. Konsultaation raportti oli ilmestynyt juuri vähän ennen Staalsettin Suomen matkaa, joten jakoon saatiin uunituore vihkonen. Konsultaatio oli kuulijakunnalle jo kuitenkin tuttu juttu, koska siihen osallistunut pastori *Pirjo Työrinoja* oli esitellyt työskentelyn tuloksia Reseptiossa. Uutta raporttia voi tilata Genevestä (yhteystiedot mm. Reseption aikaisemmissa numeroissa).

Ekumeeniset suhteet

Keskustelussa käsiteltiin myös luterilaisten kirkkojen ekumeenisia suhteita. Tilannehan on sikäli moninainen, että luterilaiset kirkot käyvät kahdenvälisiä oppikeskusteluja sekä maailmanlaajasti, alueellisesti että kansallisesti. Globaalit dia-

logit on uskottu LML:n vastuulle, ja se käy niitä mm. roomalaiskatolisen kirkon, baptistien ja metodistien kanssa. Kansallisia keskusteluja on useissa maissa, teologisesti tärkeimmät ehkä Yhdysvalloissa ja Saksassa.

Alueelliset keskustelut ovat sikäli uusi asia, että vasta brittiläis-pohjoismais-balttilainen anglikaanis-luterilainen dialogi on tuottanut selviä, sivuuttamattoman konkreettisia tuloksia. Luterilaisten aikaisemmat alueelliset oppikeskustelut mm. Euroopan tasolla anglikaanien kanssa eivät olleet nimittäin olleet erityisen kiinnostavia. Nyt Porvoon julkilausuma (*Porvoo Statement*) on avaamassa ennennäkemättömän lujaa kirkollista yhteyttä eräiden luterilaisten ja anglikaanisten kirkkojen välillä.

Staalsett tunsi tilanteen tarkkaan ja oli itsekin pohjoismaisena luterilaisena kehityksestä tyytyväinen. LML:n pääsihteerinä hän kuitenkin ilmeisesti kantoi huolta maailmanliiton yhtenäisyydestä ja luterilaisten kirkkojen keskinäisistä suh-

teista. Esimerkiksi Porvoon julkilausumaan sisältyvä piispanviran korostus saattaa herättää ihmetystä piispattomissa luterilaisissa kirkkoissa. Anglikaanikonaktit eivät sinänsä liene LML:n sisällä erityisen hankala kysymys. Sen sijaan suhteet roomalaiskatoliseen kirkkoon ovat kuuma peruna monille jäsenkirkkoille.

LML onkin seurannut viime vuosina tarkkaan Pohjoismaiden luterilaisten kirkkojen Vatikaani-suhteita. Jos anglikaanisuhteissa edetään syvälliseen kirkolliseen yhteyteen alueellisesti, samantyyppistä kehitystä saatetaan alkaa odottaa (tai pelätä) myös suhteissa roomalaiskatoliseen kirkkoon. Tällaista mahdollisuutta on sitäpaitsi väläytelty LML:n ja Vatikaanin virkamiespaperissa ekumeenisten dialogien reseptiosta, jota esiteltiin Reseptiosta TT *Heinz-Albert Raemin* vierailun yhteydessä. Siksi pääsihteerin Staalsett toivoi, että luterilaiset kirkot voisivat edetä ekumeenisissa suhteissaan myös yhdessä, yhteisin päätöksin yhteisen prosessin kautta.

Kirkon ja valtion suhteiden teologia (SEN:n opillisten kysymysten jaosto 13.5.1993)

Simo Peura

1. Kahden regimentin oppi lähtökohtana

Pohdittaessa kirkon ja valtion suhteiden teologiaa luterilaisesta viitekehyksestä käsin tarkastelun teologinen lähtökohta on Lutherin näkemys Jumalan kahdesta hallintatavasta (regimentistä) maailmassa. Toinen regimenteistä on kirkko, toinen on valtio ja laillinen esivalta lainsäädäntö- ja oikeusjärjestelmineen. Tärkeää on sekä näiden kahden oikea erottaminen toisistaan että niiden välisen yhteyden näkeminen.

Regimentejä yhdistää toisiinsa se, että kummassakin on pohjimmiltaan kysymys Jumalan toiminnasta maailmassa, joskin toiminnan tapa on erilainen.

Maallisessa regimentissä Jumala toimii kaikkien ihmisten välityksellä. Syntiinlankeemuksesta huolimatta Jumala ei ole jättänyt maailmaa, vaan pitää jatkuvasti yllä sen elämää uutta luoden. Tämän elä-

mää ylläpitävän toiminnan välikappaleita ovat esivalta, joka meidän aikanamme tarkoittaa demokraattista oikeusvaltiota, lacin säädely yhteiselämä, erilaiset virat ja tehtävät, kaikki rehellinen työ jne.

Maallisen regimentin alueella inhimillisen elämän tulee perustua järjen käyttöön ja pyrkimyksenä tulee olla oikeudenmukaisuus ja kansalaisten hyvän toteutuminen. Järkeä ohjaavat tämän pyrkimyksen saavuttamisessa tietyt eettiset periaatteet, ns. luonnollinen moraalilaki, jonka keskeinen sisältö määräytyy kultaisesta säännöstä käsin.

Maallisessa regimentissä kirkon jäsenet, kristityt, ja ateistit tai muiden uskontojen edustajat ovat samassa asemassa. Uskonsa perusteella kristityillä ei ole yhteiskunnassa erityisasemaa tai erityisoikeuksia. Kaikkien oikeudet ja velvollisuudet ovat samat. Yhteinen elämä perustuu keskusteluun, keskinäisiin sopimuksiin, sitä säädellään laeilla, järkeä on lupa ja

sitä tulee käyttää, yhteisön kokonaisuutta tulee pitää silmällä ja yksilön perustavat oikeudet turvata. Tarvittaessa voidaan käyttää pakkoa, jos yhteiskunnan jäsenet eivät muutoin suostu kokonaisuuteen ja estävät keskinäisen rakkauden ja oikeudenmukaisuuden toteutumisen. Voidaan myös turvautua väkivaltaan, jos yhteisön säilyminen on uhattuna. Hyviä ja viisaita ovat sellaiset hallitsijat, jotka näitä periaatteita noudattaen toimivat kansalaisten hyväksi heitä palvellen, siis siten, että rakkaus toteutuu, vaikka pakotettunakin. He ovat myös parempia hallitsijoita kuin ne, jotka kyllä ovat hurskaita, mutta kiellettyvät järjen käytöstä, sotkevat regimentit keskenään ja tällä tavoin itse asiassa estävät rakkauden toteutumista yhteiselämässä.

Kirkossa eli hengellisessä regimentissä on toisin. Kirkossa ei saa hallita pakko eikä järjen ylivalta. Kirkko on uskon yhteisö, jossa Jumala hallitsee evankeliumin sanan ja sakramenttien välityksellä. Näiden välityksellä Jumala synnyttää uskon, joka merkitsee osallisuutta Jumalaan ja Jumalan omaan elämään. Usko lahjoittaa syntiselle Kristuksen, joka alkaa muuttaa ja uudistaa tätä niin, että hänen teoissaan alkaa toteutua rakkaus Jumalaa ja lähimmäisiä kohtaan. Tälle rakkaudelle on tunnusomaista suostutteleminen, houkuttelevuus, vapaaehtoisuus ja pakottomuus. Se ei pidä kiinni omasta edustaan ja hyvästä, vaan tarvittaessa luopuu siitä lähimmäisensä hyväksi ja parhaaksi, jopa uhraa itsensä.

Regimenttejä yhdistää siis se, että ne ovat pohjimmiltaan Jumalan toiminnan välikappaleita maailmassa. Niitä puolestaan erottaa se, että toiminnan tapa on erilainen: maallisessa regimentissä käytetään

järkeä, lakeja, sopimuksia ja pakkoa; kirkossa evankeliumin saarnaaja ja sakramentteja uskon ja "vapaan" rakkauden herättämiseksi.

Edellä todettuun sisältyy olennaisin regimenttejä yhdistävä tekijä, joka on syytä erikseen nostaa esille, nimittäin Jumalan toiminnan tarkoitus. Jumala toimii oman olemuksensa eli rakkauden mukaisesti. Hänen pyrkimyksensä on saattaa voimaan rakkaus ihmisten kesken. Maallisessa regimentissä rakkaus toteutuu järjen ja pakon kautta; hengellisessä regimentissä vapaasti ja pakottomasti. Maallisessa regimentissä lait ja sopimukset tai pakko eivät ole itseisarvoja – niiden päämääränä on rakkaus, jolla ne on aina kyettävä perustelemaan. Hengellisessä regimentissä usko ja toivo ovat tarpeen tässä ajassa tapahtuvaa kilvoitusta ja rakkautta varten – tulevassa elämässä ne käyvät tarpeettomiksi eikä niitä enää ole, koska autuus on elämää pelkässä rakkaudessa.

2. Kirkko yhteiskunnassa

Regimenttioppi merkitsee sitä, että kirkolla on oma, valtiosta erillinen tehtävänsä yhteiskunnassa. Valtiolla ei ole oikeutta puuttua kirkon asiaan, evankeliumin saarnaan ja sakramenttien hoitamiseen, mutta valtio ei ole myöskään kirkolle väline näiden tehtävien toteuttamisessa. Miten kirkko järjestää tehtävänsä hoitamisen, on kirkon oma asia.

Luterilaisen kirkon kirkkolain uudistus merkitsee kirkon ja valtion suhteen täsmeytymistä. Uudistuksen perusperiaatteena on jakaa nykyinen kirkkolaki kahteen osaan. Vastedes pääsääntöisesti kirkkolaki määrittelee kirkon aseman yh-

teiskunnassa eli kirkon suhteessa ulospäin – tästä sopimuksesta päättämiseen saavat osallistua myös kirkkoon kuulumattomat kansanedustajat. Kirkkojärjestys puolestaan säätää ja määrittää kirkon oman toiminnan – tästä päättää kirkolliskokous ilman eduskuntaa. Seurauksena on toisaalta kirkon itsenäisyyden vahvistuminen ja toisaalta askel kohti tunnustuskuntien välistä tasavertaisuutta.

Vastaavalla tavalla myös maallisella regimentillä on teologian näkökulmasta kiistaton oikeutuksensa ja oma toiminta-alueensa. Ei ole kirkon tehtävänä sanoa, kuinka valtio ja päättäjät järjestävät yhteiskunnan toimintaa. Kirkossa ei ole edes riittävästi tietoa ja kykyä valtion tehtävien hoitamiseen. Kirkon lähtökohdana on luottaa siihen, että päättäjät ja eri viroissa toimivat käyttävät järkeään yhteiseksi hyväksi. Kirkon näkökulmasta on tavattoman arvokasta se, että on olemassa hyviä, lapsen parasta ajattelevia opettajia, taitavia ja ihmistä ymmärtäviä lääkäreitä, luonnon ehdot ja tasapainon huomioonottavia maanviljelijöitä ja työnsä uskollisesti ja taitavasti tekeviä siivoojia.

Edellä todetusta ei ole kuitenkaan seurauksena, että kirkko asettuisi sivusta seuraajan rooliin tai olisi yhteiskunnan äänetön yhtiömies, eikä sekään, että kirkko saisi ja voisi keskittyä pelkästään tuonpuoleisiin. Luterilaisen käsityksen mukaan usko on osa tätä todellisuutta ja elämää. Tällöin sen alueeseen kuuluu myös kysymys ihmisen hyvästä.

Tältä pohjalta kirkolla ei ole vain oikeutta, vaan myös velvollisuus ottaa kantaa maallisen regimentin toimintaan ja ratkaisuihin, aikamme ilmiöihin, kulttuu-

riin jne. Maallinen regimentti ei ole omalakisinen, vaan sen tarkoituksena on viime kädessä edistää rakkauden toteutumista ihmisten kesken. Ellei näin tapahdu, kirkon on käytettävä sanan valtaa, puututtava tilanteeseen, arvostettava poliittisia päättäjiä ja eturyhmien puhemiehiä. Kirkon tulee kiinnittää huomiota niihin seikkoihin, jotka estävät rakkauden toteutumisen, ja niihin ryhmiin, joiden oikeutta loukataan tai jotka eivät itse kykene puolustautumaan vahvempia vastaan. Tästä seuraa, että kirkon on asetettava vähäisten ja heikompien puolelle. Keitä nämä kulloinkin ovat, tulee selvittää järjen ja kultaisten säännön avulla.

On syytä korostaa, että vaatiessaan rakkauden ja yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden toteuttamista kirkolla ei ole suhteessa yhteiskuntaan ja valtioon muuta valtaa kuin sanan valta. Kirkko voi julistaa VT:n profettojen tavoin kehoitusta parannukseen, epäkohtien korjaamiseen ja varoittaa Jumalan tuomiosta, joka seuraa jumalattomasta eli omaa etua ja hyvää tavoittelevasta ja siten rakkauden periaatteen vastaisesta elämästä, mutta sen kaikki valta on kuitenkin sanan valtaa. Kirkolla ei ole kättä pidempää eikä oikeastaan edes käsiä, vaan yksinomaan suu ja sanat.

3. Kirkkojen ja valtion suhteiden järjestäminen

Kirkon ja valtion suhde on toisaalta periaatteellinen ja teologinen kysymys, mutta toisaalta se toteutuu aina konkreettisesti yksittäisissä kysymyksissä. Edellä asiaa on tarkasteltu periaatteelliselta kannalta.

Periaatteellinen on myös kysymys, mikä on eri tunnustuskuntien ja kirkkojen keskinäinen asema suhteessa valtioon. Valtio ei voi olla periaatteessa uskon subjekti. Se on siis tunnustukseton ja tässä mielessä neutraali. Tältä pohjalta sen tulee taata kaikille uskonnollisille yhteisöille yhdenvertainen asema. Vapaus ja mahdollisuus omaan uskonnolliseen valintaan tulee olla kaikilla yhtäläis-
kaumukseen tulee olla kaikilla yhtäläisesti – jo luonnollinen moraalilaki vaatii tätä.

Suomessa lähes 90 % kansasta on tunnustukseltaan luterilaisia. Historiallisen kehityksen tuloksena luterilaisen kirkon ja ortodoksisen kirkon suhde valtioon on kiinteämpi kuin muiden kristillisten tunnustuskuntien. Tätä ilmentävät mm. se, että valtio pitää yllä tuomiokapituleja, että valtio pitää yllä kirkkoilla on ottaaksaa pöspöjen palkat, kirkkoilla on ottaaksaa jäsenmaksunsa veroina muun verotuksen yhteydessä, kouluissa on tunnustuksellinen uskonnonopetus ja valtiollisia jumalanpalveluksia pidetään.

Julkisessa keskustelussa esitetään mm. näiden "privilegioiksi" koettujen seikkojen purkamista, kun edetään tiellä perinteellisten kirkon ja valtion erottamista. Ideana valtion ja kirkon erottaminen on ymmärrettävä ja eräissä mielessä sitä edellyttää myös kahden regimentin oppi: kirkolla ja valtiolla on omat tehtävänsä. Open intentiona tuskin kutenkaan on se, että kirkko eriyttäisi muusta yhteiskunnasta ja inhimillisestä elämästä osarekseen. Ajatus "kirkko omaksi suurekseen" voi siis ja valtio on erotettava toisistaan" voi siis paljastua myös abstraktiksi sloganiksi jos vaatimusta tarkastellaan eräiden käytännön epäkohtien poistamisena. Olisiko kirkon ja valtion ero toteutunut esimerkiksi silloin, kun kaikki edellä luetellut seikat on saatettu pois päiväajajestyk-

tä? Voiko niitä ylipäänsä kokonaan erottaa toisistaan?

Edellä luetelluista yksittäisistä seikoista on helpoimmin ratkaistavissa tuomiokapitulilaitoksen siirtäminen kokonaisuudessaan samoin kuin piispojen nimittäminen kirkon vastuulle. Periaatteen ja käytännön sopusointu on helppo nähdä: piispan virka, palkkaus, nimittäminen ja tuomiokapitulilaitos kuuluvat hengellisen regimentin alueelle eivätkä siis ole mitenkään valtion asia.

Monessa muussa konkreettisessa kysymyksessä valtion periaatteellisen tunnusluksellisen neutraaliuden ja käytännön järjestelyn yhteys ei ole yhtä ilmeinen, vaan edellyttää laajempaa pohdintaa. Otan esille kolme probleemia, joiden kohdalla asioista päättäminen edellyttää sen tarkentamista, mitä kirkon ja valtion "erottamisella" faktisesti tarkoitetaan.

Ensimmäinen näistä on ns. tunnustuksellinen uskonnonopetus valtion ylläpitämässä koululaitoksessa. Yhteiskunnassa välistä esille tuleva kriittisyys uskonnon opettamista kohtaan liittyynee pelkoon, että varsinkin kristinuskon opettaminen merkitsee *eo ipso* sen "pakkosyyttöä", käännyttämistä ja uskonnollisen suvaitsevaisuuden vastustamista. Tätä asennetta vahvistaa edelleen se, että opetusta luonnehditaan "tunnustukselliseksi".

Mitä uskonnon opetuksessa tapahtuu? Me emme elä arvovapaassa emmekä neutraalissa todellisuudessa, vaan yhteiskunnassa, jolla on historiansa. Suomalainen elämänmuoto on sidoksissa vuosituhantiseen läntiseen, eurooppalaiseen kulttuuriin ja yhteiskuntaelämään, joiden olennainen tekijä on kristinusko. Sivistystä ei voi olla, mikäli oma perinne ja

kulttuuri kielletään tai sitä väheksytään. Eikö myös tietoinen pyrkimys "eurooppalaistua" merkitse juuri sen kulttuuripe-
rinnön – kristinuskon mukaanlukien – tun-
temista ja ymmärtämistä?

Jos puolestaan tarkastellaan opetuksen sisältöä, väitettä tunnustuksellisesta yksipuolisuudesta ei ole helppo perustella. Suhteellisen pieni osa opetettavasta aineistosta on tietyn tunnustuskunnan opilliseen sisältöön kuuluvaa – valtaosa on yleiskristillistä ainesta, muiden uskontojen tunnetuksi tekemistä ja yleishumanaa kristillisissävytteistä etiikkaa.

Kristillisten kirkkokuntien yhteinen intressi on, että uskonnonopetuksen asema säilyy koululaitoksessa eikä sitä siirretä kirkkojen harteille. Koulujen uskonnonopetus ei myöskään ole luterilaiselle kirkolle se, jonka avulla kastekäskyyn sisältyvä opettamisen velvoite tulee täytetyksi. Ei usko, vaan järki vaatii, että kouluissa tulee antaa uskonnonopetusta ja että siihen tulee sisältyä myös sellaisten kirkkojen, joilla on tosiasiallista merkitystä tässä maassa, oman "tunnustuksellisen aineksen" opettamista. Tämän kaiken päämääränä ei ole "uskon" synnyttäminen, vaikka opetus tätä kirkon tehtävää kiistatta palvelee.

Vaikeampi periaatteellinen kysymys, joka koskee uskonnonopetusta, on se, kuka ts. mihinkä tunnustuskuntaan kuuluva voi opettaa uskontoa? Voiko luterilaisten vanhempien lapsille opettaa uskontoa esim. helluntalainen tai ortodoksisikristitty, entä ateistisen maailmankatsomuksen omaava ihminen tai toisten uskontojen edustaja? Tätä pohdittaessa kirkkojen etu olisi se, että ne toimisivat yhdessä aloitteellisesti suhteessa valtioon.

Toinen periaatteellista kantavuutta omaava eikä vain käytännön – tosin nyt jo ratkaistuksi tullut – ongelma on ns. yhteisöverotus. Oli myös luterilaisen kirkon kannalta hyväksi, että tässä uskonnonvapauden ja yleisen oikeustajun kanssa jännitteessä olevassa asiassa pyrittiin ratkaisuun. Pelkästään kokemus, että yhteisöverotus koettiin uskonnonvapauden periaatteen ja yleisen oikeustajun kannalta ongelmaksi, osoittaa, ettei vastaavanlaisissa tapauksissa ole kyseessä vain pragmaattinen järjestelykysymys.

Yhteisöverotuksen kaltaiset asiat ovat yhteydessä laajempaan kokonaisuuteen eli siihen, mikä on kirkon tehtävä yhteiskunnassa. Ei ole vaikea nähdä, että tässä suhteessa kirkoilla on varsin erilaisia käsityksiä omasta tehtävästään ja että nämä erot ovat sidoksissa niiden oppikäsityksiin ja todellisuuden tulkintaan (Huovinen, TA 1/92).

Voidaan ajatella siten, että kirkko on pelkästään uskonnonharjoitukseen rajoittuva kultti-instituutio tai sitten niin, että kirkko on tekijä, jolla on merkitystä myös yhteiskunnan maallisen toiminnan kannalta, esim. kulttuurin tai moraalien alueella. Luterilaisen kirkon näkemys on lähinnä jälkimmäinen: luomisteologias- taan käsin luterilainen kirkko pitää maallista regimenttiä hyvänä ja kannatettavana – se on osa Jumalan elämää ylläpitävää työtä – eikä siis toisarvoista saati turmeltunut joukkio.

Luterilaisessa teologiassa nähdään siis myönteisenä myös ne elämänaalueet, jotka eivät suoranaisesti ole luonteeltaan hengellisiä tai uskonnollisia. Tämän vuoksi kirkko voi osallistua myös profaaniin tehtävien hoitamiseen, kunhan niiden avulla pyritään edistämään ihmisi-

tä, oikeudenmukaisuutta ja rakkauden toteutumista. Tämän lisäksi tulevat sellaiset "elämänalueet", jotka ovat selvästi yhteiskunnallisen ja kirkollisen toiminnan rajamaastossa, kuten hautausmaiden ylläpito. Mitä kirkon ja valtion "erottaminen" tällöin oikein tarkoittaa?

Kirkko ja kirkot siis osallistuvat edellä kuvatut ehdot täyttävien, periaatteessa yhteiskunnalle kokonaan tai osittain kuuluvien tehtävien hoitoon. Tällöin on perusteltua, että ne saavat niistä myös asianmukaisen korvauksen. Järkeä käyttäen, kohtuullisuutta noudattaen ja kokonaisuuteen kuuluvat eri tekijät huomioiden em. kaltaisista asioista voidaan vastedes sopia kirkkojen ja valtion kanssa.

Kolmas esimerkki on ns. valtiolliset jumalanpalvelukset. Tekevätkö valtiolliset jumalanpalvelukset valtiosta uskonnollisessa mielessä tunnustuksellisen ja luterilaisuudesta "valtion" uskonnon? Loukkaavatko mainitut jumalanpalvelukset tällöin uskonnonvapautta tai muiden tunnustuskuntien oikeutta? Käsitykseni on, että uskonnonvapauden periaate ei vaarannu: niihin osallistuminen ei ole luterilaiseen kirkkoon kuulumattomille pakko, vaan mahdollisuus. Miten tasavertaisen kohtelun periaatteen kanssa? Se voi olla uhattuna.

Yksi osa asian pohdintaan kuuluva seikka on sen selvittäminen, mitä "tasavertaisuudella" oikein tarkoitetaan. Suomihan ei ole tosiasiallisesti lainkaan uskonnollisesti tasavertainen kansakunta: vain pieni vähemmistö on ei-kristittyjä ja kristillisestä enemmistöstä valtaosa luterilaisia. Miten tasavertaisuus siis pitäisi määritellä ja toteuttaa?

Tarkoitukseni on ollut edellä todetulla osoittaa, ettei kysymys valtion ja kirkon erottamisesta ole vain yksittäisten epäkohtien teknistä ratkaisemista. Taustalla on useita periaatteellisia kysymyksiä, joihin otetaan samanaikaisesti tietoisesti tai huomaamatta kantaa. Tältä osin viitataan piispa *Verschurenin* puheenvuoroon (TA 1/92). Suomalaisittain pienen kirkon johtajana hän tuo esiin "tavallisen katolilaisen" kokemuksen epäkohdista, jotka aiheuttaa valtion poikkeava suhde kahteen kirkkokuntaan. Samassa yhteydessä katolilainen tunnustaa myös pohdintaansa vaivaavan ristiriitaisuuden. Piispa *Verschuren* ilmaisee sen seuraavasti.

"Toisaalta tavallinen katolilainen tahtoo omalle kirkkolleen sellaisen tasavertaisen aseman, joka on sopusoinnussa uskonnonvapauden kanssa, mutta toisaalta hän ei toivoisi mitään sellaista, joka vahingoittaisi niitä kristillisiä arvoja ja julkiseen elämään kuuluvia tapoja, joita Suomessa kunnioitetaan ja käytetään yhteiskunnallisessa elämässä..." Luen rivien välistä sellaisen käsityksen, että näitä kristillisiä arvoja ja julkiseen elämään kuuluvia tapoja ovat esimerkiksi valtiolliset jumalanpalvelukset Helsingin tuomiokirkossa.

Myös luterilainen kristitty on tänään ristiriitaisessa tilanteessa. Toisaalta hän toivoo, että kirkkoilla on tasavertainen asema ja että oikeudenmukaisuus ja rakkaus toteutuvat yhteiskunnassa myös tässä suhteessa, mutta toisaalta hän ei toivoisi mitään sellaista, joka vahingoittaisi niitä kristillisiä arvoja ja julkiseen elämään kuuluvia tapoja, joita Suomessa kunnioitetaan ja käytetään yhteiskunnallisessa elämässä.

Mihin menet KMN?

Pirjo Työrinoja

Keväällä 1993 sekä kansainvälisellä kentällä että Suomen maaperällä käytiin lehdistössä kriittistä ja usein yksipuolista keskustelua KMN:n luonteesta ja sen tulevasta linjauksesta. Esimerkkeinä voidaan mainita amerikkalaisen *Readers' Digest* -lehden (Valitut palat) helmikuun numerossa julkaistu kohujuttu KMN:n marxilaisista painotuksista ja Suomessa Uudetien pääkirjoitus (11.2.). SEN:n opillisten kysymysten jaosto osallistui keskusteluun järjestämällä KMN:n tulevaisuutta käsittelevän seminaarin 1.6.1993 Meritullin seurakuntakodilla Helsingissä. Tilaisuus keräsi eri kirkkojen ja kirkkokuntien edustajia noin kahdeksankymmenen hengen joukon koolle.

Teologisten keskustelujen tarpeellisuus ja erityisesti Faith and Order -liikkeen keskeisyys koko KMN:n tulevaisuudelle olivat seminaarin pääkorostukset. Sekä alustuksissa että keskustelussa nähtiin, että Faith and Order -liikkeen tehtävä punoutuu koko KMN:n perustehtävään "että maailma voisi uskoa". Faith and order -työskentely tulee ratkaisemaan koko KMN:n suunnan ja sen piirissä sitoutuneesti on lähdettävä toteuttamaan päämääräksi asetettua näkyvää ykseyttä. Seminaarissa korostettiin erityisesti ekklesiologian, teologian hermeneutiikan ja ykseysmallien selvittämisen tärkeyttä yhdessä BEM:in liittyvien askelten kanssa. Samoin todettiin, että apostolisuuden kriteerit nykyajalle kirkkojen on yhdessä määriteltävä.

Seminaari kokonaisuudessaan oli myös kotimainen valmisteluseminaari ennen Faith and Order -maailmankonferenssia Santiago de Compostelassa 3. - 14.8.1993, josta tässäkin lehdessä on jo kaksi tuoretta välähdystä (Reseptio 1/1994 sisältää lisää arviointia konferenssista). Faith and Order -komissio monien aluekokousten ja kirkkojen palautteen avulla oli valmistanut maailmankonferenssiin keskusteluaineistoksi viikkosen "Towards Koinonia in Faith, Life and Witness", a Discussion Paper, April 1993. (FaO Paper nro 161), jonka maaliskuinen versio toimi seminaarin pääaineistona. Seminaarissa SEN:in uusi pääsihteeri *Jan Edström* alusti aiheesta "Kohti yhteistä käsitystä uskon apostolisuudesta", TL *Jukka Keskitalo* uskon ja todistuksen suhteesta, TL *Pirjo Työrinoja* kommuunion käsitteestä sekä dos. *Juha Pihkala* Faith and Order -liikkeen viime vuosikymmenien ohjelmien heijastumisesta valmisteluasiakirjassa. Kaikki mainitut esitelmät on julkaistu lehdessä Näköala 3/1993.

Faith and Order -liikkeellä oli Santiagossa näytön paikka. Kokouksen jaostotyöskentelyn ja sanoman sekä maailmankonferenssin lähettämien suositusten kaikinpuolinen tutkiminen on ratkaisevan tärkeä ja yhteinen tehtävä kirkkoissamme. Samoin kysymysten vieminen paikallisseurakuntiin ja ekumeenisiin ryhmiin on jatkuva haaste kaikille ekumeeniseen liikkeeseen sitoutuneille.

Näkyvää ykseyttä etsimässä

Tuire Valkeakari

Viides Faith and Order -maailmankonferenssi järjestettiin 3. - 14.8.1993 Santiago de Compostelassa, Espanjassa.

"Yksi maailmankonferenssin tärkeimpiä tehtäviä on sytyttää uudelleen kirkkojen halu sitoutua näkyvän ykseyden tavoitteen", korosti Faith and Order -komission puheenjohtaja Mary Tanner useaan otteeseen ennen maailmankonferenssia.

Termi 'näkyvä ykseys' sijoittuu Faith and Orderin työn ytimeen. Faith and Order -komission ohjesäännössä sanotaan, että komission perustehtävä on "julistaa Jeesuksen Kristuksen kirkon ykseyttä (oneness) sekä kutsua kirkkoja kohti näkyvän ykseyden (visible unity) päämäärää". Komission tehtävä on siis sama

kuin Kirkkojen maailmanneuvoston peruskirjassa ensimmäisenä mainittu koko KMN:n tehtävä ja päämäärä.

Teologinen malli: Canberran ykseyslausuma

Näkyvä ykseys on yksi ekumeenisen kielikäytön keskeisimpiä termejä. Mutta mitä sillä oikeastaan tarkoitetaan? Entä millaisen näkyvän ykseyden mallin pohjalta Faith and Orderissa työskennellään tällä hetkellä? Onko komissiolla reflektoitua näkyvän ykseyden mallia työnsä perustaksi?

"Kyllä komissiolla on tällainen malli. Olemme ilmaisseet ja kuvailleet sen niin

sanotussa Canberran ykseyslausumassa", totesi Faith and Order -sihteeristön johtaja Günther Gassmann haastattelussa Santiago de Compostelassa.

Canberran ykseyslausuma (1991) sisältyi KMN:n seitsemännen yleiskokouksen III jaoston raporttiin ja hyväksyttiin yleiskokouksessa virallisesti. Teksti on julkaistu suomeksi.¹ Canberran ykseyslausuma kuvailee kirkon ykseyttä koinoniana, joka on sekä lahja että tehtävä.

Ykseyslausuman keskeinen asema tämänhetkessä Faith and Order -työssä nostetaan selvästi esiin Santiago de Compostelan maailmankonferenssin valmisteluasiakirjassa *Towards Koinonia in Faith, Life and Witness (Kohti koinoniaa uskossa, elämässä ja todistuksessa)*.² Ykseyslausuma toistetaan kokonaan asiakirjan sivuilla 11 - 13. Vielä valmisteluasiakirjan ns. Dublinin versio (huhtikuu 1992) sisälsi vain muutamia ykseyslausuman sitaatteja. Lopullisen version mukaan lausuma on otettu mukaan kokonaisuudessaan.

Miksi koinonia?

Canberran ykseyslausuman keskeinen termi on koinonia, jota käytetään Faith and Order -työskentelyssä samanmerkityksisenä sanan 'kommuunio' kanssa. Sana merkitsee yhteyttä ja sitä käytetään kuvaamaan kirkon ykseyden luonnetta.

Santiago de Compostelassa koinonia-käsite otettiin vastaan pääosin myönteisesti. Erityisesti sen raamatullista perustaa arvostettiin. Jotkut delegaattit kuitenkin kritisoivat termin käyttöönottoa ja kyseivät, yritetäänkö kirkkojen erimielisyydet nyt piilottaa keskustelua tyrehtyttävän vieraskielisen salasanana taakse.

Miksi siis tällainen termi, miksi koinonia?

"Kritiikissä on tietysti mukana tiettyä realismia. Se kuvastaa pelkoa, että kuvittelisimme kaikkien ongelmien tulleen nyt ratkaistuksi", Gassmann pohtii.

"Tietyllä tavoin on hyvä, että on ääniä, jotka varoittavat liiallisesta innosta ja muistuttavat, ettei koinonia-termi ratkaise kaikkea. On ongelmia, joiden kanssa meidän täytyy edelleen taistella - sen sijaan, että yrittäisimme vain asettaa kaiken mahdollisen koinonia-käsitteen alle."

"Kritiikki kuitenkin heijastelee myös sitä pelkoa, että koinonian käsitteen painottaminen veisi korostuksen pois kirkon näkyvästä ykseydestä. Mutta meidän olemme koko ajan sanoneet, että koinonia on nimenomaan ykseyden tulkinta! Se on oikeastaan vain toinen sana, joka kuvaa kirkon ykseyttä", toteaa Gassmann.

"Koinoniaa on pidetty hyödyllisenä terminä, koska se tarjoaa teologisen kehyksen, jonka puitteissa monia yksittäisiä

- 1 Canberran ykseyslausuman suomenkielinen teksti on julkaistu seuraavassa: Pyhä Henki luo uutta. Ekumeenisen liikkeen haasteet tänään. Toim. Jaakko Rusama ja Risto Saarinen. Suomen ekumeenisen neuvoston julkaisu XXXIV. Juva 1991.
- 2 *Towards Koinonia in Faith, Life and Witness. A Discussion Paper.* April 1993. Faith and Order Paper No. 161. WCC Publications, Geneva.

kysymyksiä voidaan tarkastella. Kun esimerkiksi sellaiset kiistanalaiset teemat kuin piispuus tai naispappeus asetetaan koinonian kehikseen, ne saavat keskustelussa ikään kuin 'paikan', Gassmann muotoilee. "Sen sijaan, että niitä tarkasteltaisiin irrallisina kysymyksinä, ne voidaan koinonian avaaman perspektiivin avulla nähdä osana laajempaa kirkkokäsitystämme. Tämä on koinonia-käsitteen tarjoama etu."

Koinonian toteutumisen ehdot

"Olemme luetelleet Canberran ykseyslausumassa ne ehdot, joiden täyttyminen on ehdottoman välttämätöntä kristittyjen koinonian, ykseyden, toteutumiselle", Gassmann kuvailee ykseyslausuman merkitystä.

"Canberran ykseyslausumassa sanomme ensiksikin, että koinonian perustana tulisi olla kaste ja toistemme kasteen tunnustaminen eri kirkkoissa. Useissa tapauksissa tämä onkin jo toteutunut."

"Toiseksi koinonian ehtona on toistemme ehtoollisen tunnustaminen ja ehtoollisyhteys. Tämä on selvästikin ehto, joka ei ole vielä toteutunut kaikkien kirkkojen välillä."

"Kolmanneksi koinonia edellyttää myös, että tunnustamme toistemme virat."

"Neljäs ehto on, että jaamme ja tunnustamme saman apostolisen uskon, joka on itse asiassa kaiken muun perusta. Tämä merkitsee, että olemme samaa mieltä kristillisen uskon fundamentaalisista perusasioista, ja että voimme ilmaista tämän yksimielisyytemme yhteisessä uskontunnustuksessa."

"Viidenneksi on aivan epäilemättä tarpeen julistaa evankeliumia yhdessä aina kun se on välttämätöntä ja mahdollista. Samoin on tarpeen rukoulla ja viettää jumalanpalvelusta yhdessä aina kun se on mahdollista ja sopivaa. Lisäksi on tarpeellista palvella yhdessä maailmaa ja näyttää tällä tavoin, että kristityt kuuluvat yhteen."

"Kaikki nämä ovat ykseyden ehtoja ja samalla ilmaisevat sitä ykseyttä, koinoniaa, johon pyrimme", sanoo Gassmann.

Koinonian organisatorista muotoa ei ole määritelty

Entä ykseyden rakenteellinen muoto? Pitäisikö eri kirkkokuntien sulautua yhdeksi suureksi organisaatioksi vai säilyttää omat perinteiset erityispiirteensä?

"Emme ole vielä määritelleet ykseyden organisatorista muotoa", Gassmann toteaa.

"Olemme sanoneet, että ykseydessä (unity) täytyy olla myös moninaisuutta, erilaisuutta (diversity). Tämä erilaisuus koskee sekä teologista ajattelua että elämän ja jumalanpalveluksen muotoja."

"Olemme sanoneet myös, että kirkkojen tulisi löytää tapoja kokoontua yhteen miettimään vastuutaan tässä maailmassa ja tekemään yhdessä tätä vastuuta koskevia päätöksiä. Kutsumme tätä mallia 'elämän konsiliaarisiksi muodoiksi', toteaa Gassmann.

"Näin pitkälle olemme siis päässeet. Olemme todenneet, että jonkinlaisia konsiliaarisia rakenteita yhteistä pohdintaa ja neuvottelemista varten tulisi olla olemas-

sa. Se, mitä tämä on käytännössä, tulee mielestäni jättää avoimeksi", Gassmann sanoo.

"Minun mielestäni konsiliaaristen rakenteiden käytännön toteutuksesta pitää keskustella kussakin yksittäisessä tilanteessa, kuten esimerkiksi Pohjoismaiden ja Baltian luterilaiset kirkot sekä Ison-Britannian anglikaaniset kirkot parhaillaan tekevät. Ne ovat keskustelleet täydellä koinoniasta ja laatineet siitä julistuksen, jonka vastaanotto-prosessi on alkamassa noissa kirkkoissa", sanoo Gassmann. "Nuo kirkot eivät kuitenkaan ole muodostamassa 'Pohjois-Euroopan yhdistynyttä anglikaanis-luterilaista kirkkoa' tai jotain vastaavaa yhdistynyttä kirkkoa."

"Joissain toisissa tilanteissa löydetään ehkä erilaisia muotoja ilmaisemaan koinoniaa ja ykseyttä – joskus jopa silläkin tavoin, että esimerkiksi kaksi pientä kirkkoa todella muodostavat uuden yhdistyneen kirkon."

Faith and Orderin ja LML:n ykseysmallit lähellä toisiaan

Gassmann sanoo itse ajattelevansa, että kirkot voivat elää koinoniaa todeksi menettämättä omaa identiteettiään. Gassmann edustaa linjaa, jonka mukaan kirkot voivat säilyttää perinteensä, traditionsa ja oman tunnustuskuntaidentiteettinsä – ja elää samalla täydessä koinoniassa toistensa kanssa, jos Canberran ykseyslausuman luettelemat ykseyden ehdot täyttyvät. Gassmann ei pidä ajatusta yhden organisatorisen suuren kirkon synnystä realistisena.

Faith and Order -täyskomission jäsen dosentti Juha Pihkala on sekä ennen Santiago de Compostelan maailmankonferenssia että sen jälkeen esittänyt arvion, jonka mukaan Faith and Order -komission edustama ykseysmalli tulee hyvin lähelle LML:n sovitun erilaisuuden mallia.

Käytännössä Faith and Order -komission jäsenillä on toisistaan poikkeavia näkemyksiä siitä, miten konsiliaarisuus tulisi toteuttaa – sanoen siitä, missä määrin kirkkojen tulisi säilyttää oma traditio-identiteettinsä, kun ne vaeltavat eteenpäin tiellä kohti täydempää koinoniaa. Siitä huolimatta on täysin ilmeistä, että ainakin viidennen Faith and Order -maailmankonferenssin valmisteluasiakirja sekä luterilaisen Günther Gassmannin haastattelu Santiago de Compostelassa tukevat erittäin hyvin Pihkalan arviota Faith and Order -työskentelyn tämänhetkisestä ykseysmallista.

Strasbourg'n ekumeeninen seminaari 1993

Marjatta ja Arto Laitinen

"Oikealla näette Seminaire Protestantin ja St. Thomasin kirkon" kertoo ääni jokiristeilylaivan nauhalta ja ylistää rakennusten arkkitehtuuria. Nyökyttelemme asiantuntevasti. Olihan kyse "meidän talostamme", ekumeenisen seminaarin sydänpaikasta. Siellä asui enemmistö seminaarin osanottajista, siellä vietettiin herkuulliset ja mukavat ateriatuokiot, siellä pidettiin ryhmäkeskustelut, jumalanpalvelukset ja rupatteluhetket suuren pihapuun alla.

Strasbourg'n 27. ekumeeninen seminaari oli koonnut heinäkuun alkupäivinä noin 60 hengen kansainvälisen joukon suojia. Osanottajina oli piispoja ja muita pappeja neljältä mantereelta. Mukana oli anglikaaneja, reformoituja, katolisia ja enemmistö luterilaisia. Suomesta osallistuivat kirjoittajien lisäksi assistentti *Ola Byfält* ja pääsihteeri *Juha Juntila*.

Seminaarin järjestäjänä oli Strasbourg'n ekumeeninen instituutti, jolla on läheiset yhteydet Luterilaiseen maailmanliittoon. Teemana oli "Dissent and Discipline – Freedom and Authority" eli jotain erimielisyydestä, kurista, vapaudesta ja auktoriteetista.

Ohjelma oli tiivis ja kokoontumisia riitti aamukahdeksasta iltakahdeksaan. Sen jälkeen useimmat jatkoivat keskustelua (vapaaehtoisesti) Strasbourg'n mahtavan katedraalin varjossa – torni ulottuu lähes kaksi kertaa Stadionin tornia korkeammalle. Yksi seminaarin anneista olikin tämä käytännön ekumenia.

Teemaa lähestyttiin luennoin, jotka pidettiin lähinnä saksan ja englannin kielillä. Luennoitsijat tulivat johtavista yliopistoista eri puolilta maailmaa. Luento ja seurasivat yleiskeskustelut ja teeman

käsittelyä jatkettiin ryhmissä. Ryhmäkeskusteluissa välittyi mielenkiintoinen kuva eri kirkkojen käytännöistä ja ongelmista.

Luennot, jotka simultaanitulkattiin saksaksi ja englanniksi, voi ryhmittä kahdeksan perusryhmään. Toisaalta teemaa lähestyttiin erilaisten "tapausten" näkökulmasta, joista tunnetuimmat Suomessa ehkä ovat *Eugen Drewermann* ja *Leonardo Boff*. Toisaalta asioita lähestyttiin kirkkokunnallisista näkökulmista. Myös feministinen näkökulma oli huomioitu – prof. *Letty Russell* Yalesta oli yksi luennoijista – vaikka osanottajien joukossa oli vain muutamia naisia.

Esimerkkinä luennoista voisi poimia eläkkeellä olevan maapiispa *Eduard Lohsen* esitelmän "Freedom and Responsibility for Doctrine in a Reformation Perspective". Valitettavasti piispa Lohse ei sairauden takia päässyt paikalle, mutta esitelmän luki prof. *Harding Meyer*, joka on toiminut pitkään Strasbourg'n instituutin johtajana. Tässäkin seminaarissa ryhmätöiden ohjaaminen oli hänen tehtävänä. Prof. Meyer on jäämässä syksyllä eläkkeelle ja pitkä työrupeama eku-

menian alalla lähenee loppuaan. Hän pyysi välittämään sydämelliset terveiset kaikille suomalaisille ystävilleen.

Sekä luennoista että ryhmäraporteista kävi ilmi, kuinka vaikeiden kysymysten äärellä oltiin. Ajankohtaisia ongelmia näyttävät erityisesti olevan yksilön ja yhteisön välinen suhde, kysymys piispuudesta, köyhyys, homoseksuaalisuus ja naisten asema. Kun seminaarissa kyseltiin, miten voisimme tukea kirkon johtoa ja piispoja näiden vaikeitten asioiden äärellä, niin meitä odotti Suomeen tullessamme tieto siitä, että itse arkkipiispa oli pantu syytettyjen penkille!

Strasbourg'n ekumeeninen kesäseminari oli mielenkiintoinen ja antoisa lomanviettotapa. Se osoitti, miten erilaisissa olosuhteissa elävät kristityt kamppailevat kuitenkin samankaltaisten kysymysten kanssa. Suomalaisten Byfältin ja Juntilan toimittamassa päätösjumalanpalveluksessa paljastui jälleen kerran, kuinka kipeä vamma on chtoollisyhteyden puuttuminen kirkkojen väliltä. Mutta toisaalta se osoitti ekumeenisen kanssa käymisen tarpeellisuuden.

Stipendiaattina Pietarissa

Timo Rosqvist

Opiskelen vuoden 1993 Suomen evankelis-luterilaisen kirkon stipendiaattina Pietarin Hengellisessä Akatemiassa. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ja Venäjän ortodoksien kirkon välinen yhteistyö on tehnyt mahdolliseksi opiskelijavaihdon, joka on jatkunut vuodesta 1981.

Pietarin Hengellinen Akatemia sijaitsee kaupungin keskustan tuntumassa Nevski Prospektin ja Obvodnyi kanaalin välisellä alueella, jossa sijaitsee entinen Aleksanteri Nevskin luostari. Luostarin rakennuksia on valtio palauttanut kirkolle.

Hengellisen Akatemian yhteydessä toimivat nelivuotinen pappis-seminaari ja kolmivuotinen kanttorikurssi. Opiskelijoita on yhteensä noin viisisataa. Opiskelijat ovat eripuolilta entistä Neuvostoliittoa. Venäläisten ohella on runsaasti ukrainalaisia. Venäjän ortodoksisella kirkolla on vastaava Moskovan Hengellinen Akatemia Sergiev Posadissa entisessä

Zagorskissa. Ulkomaalaiset opiskelijat pääsääntöisesti sijoitetaan Pietariin. Paikallisen sanonnan mukaan Pietarissa opiskellaan ja Moskovassa palvellaan.

Aloitin opintoni akatemiassa tammi-kuussa 1993. Ulkomaalaiset opiskelijat sijoitetaan ulkomaalaisten tiedekuntaan, jonka dekaanina toimii protodiakoni *Andrei Tzizov*. Isä Andrei huolehti opinnoistani ja hän ilmoitti olevansa käytettävissä, jos minulla olisi opiskeluani koskevia ongelmia tai toivomuksia.

Kevätlukukaudella opintoihini kuului pääasiassa venäjän kielen opiskelua opettajani *Olga Gundjajevin* johdolla. Oppitunteja oli päivässä n. kolme tuntia ja kotitehtäviä kahdesta neljään tuntiin. Satunnaisesti osallistuin akatemian opettajan *Telpisin* luennoille Uudesta testamentista ja isä *Nikitaksen* kreikan kielen opetukseen. Syyslukukaudella tarkoitukseeni on osallistua kirkkohistorian luennoille ja opiskella kirkkolaulua venäjän

kielen opintojeni lisäksi. Syksyllä on tarkoituksena vierailla *Aleksei Sjöbergin* kanssa Tobolskin seminaarissa. Tärkeä osa opiskelua on osallistuminen päivittäiseen jumalanpalveluselämään akatemian omassa kirkossa.

Kevätkaudella opetus akatemiassa oli katkonaista lukuisten kirkollisten ja valtiollisten juhlien vuoksi. Aluksi jumalanpalveluksiin osallistuminen oli vaikeata, koska ne toimitettiin kirkkoslaaviksi. Suurena apuna jumalanpalveluksen ymmärtämisessä oli suomalainen ortodoksiopiskelija *Aleksei Sjöberg*. Sunnuntaisin osallistuin evankelis-luterilaiseen jumalanpalvelukseen Pyhän Mikaelin kirkossa Vasilin saarella.

Aiemmin akatemian opiskelijat osallistuivat tutustumisretkille hiippakuntiin,

mutta tänä vuonna retkiä ei järjestetty rahapulan vuoksi. Taloudelliset vaikeudet Venäjällä koskevat myös Venäjän ortodoksista kirkkoa ja Akatemian toiminta on myös vaikeuksissa. Esimerkkinä maaliskuussa Akatemialla ei ollut varaa maksaa henkilökunnalleen palkkaa.

Asuinoloni Akatemiassa ovat varsin hyvät. Asun Akatemian hotellissa kahden hengen huoneessa yhdessä suomalaisen ortodoksin kanssa. Asumisoloni vuoksi kanssakäymisen ulkomaalaisten kanssa muodostui helpommaksi. Akatemiassa opiskelee oppilaita Englannista, Etiopiasta, Saksasta, Serbiasta, Tanskasta ja Yhdysvalloista. Vapaa-ajan viettoon Pietari tarjoaa erinomaiset mahdollisuudet alkaen *Valeri Gergievin* johtamasta Mariinski teatterista.

Melanchthon-tutkijat Lutherin ruokapöydässä

Risto Saarinen

Lutherin kotitalossa Wittenbergissä toimiva museo *Lutherhalle* on tarmokkaan johtajansa *Martin Treun* ansiosta viime aikoina alkanut vaikuttaa yhä voimakkaammin näyttelyiden järjestäjänä ja tutkijoiden kokoontumispaikkana. 15. - 18.4.1993 Lutherhallessa järjestettiin "Melanchthon ja Pohjois-Eurooppa" -kokous, jonka suomalaisina esitelmöitsijöinä toimivat *Simo Heininen* ja *Risto Saarinen*.

Kokous oli samalla osa Wittenbergin kaupungin 700-vuotisjuhlia; tavallaan se myös palveli 1997 vietettävän Melanchthonin syntymän 500-vuotismuiston valmistelukokouksena. Yhtenä järjestäjänä oli reformaattorin syntymäkodissa Brettenissä toimiva *Melanchthonhaus*, jonka dynaaminen johtaja *Stefan Rhein* myös toimittaa kokouksen esitelmät Melanchthonhausin julkaisusarjaan. Luonnollisesti osanottajat vierailivat myös Melanch-

thonin kotitalossa Wittenbergissä; siellä sijaitseva museo on luvattu kunnostaa vuoteen 1997 mennessä.

Esitelmät pidettiin entisen augustinolaisuostarin ruokasalissa, käytännössä siis Lutherin oman ruokapöydän äärellä. Tällä seikalla oli myös tiettyä vertauskuvalista merkitystä, onhan koko 1900-luvun ajan tutkimuksessa painotettu Melanchthonin olennaisia eroja Lutheriin. Nyt tämä paradigma näyttää hiljalleen olevan kääntymässä, ja erityisesti alan johtava tutkija, Heidelbergissä toimivan *Melanchthon-Forschungsinstituten* johtaja *Heinz Scheible* korosti Melanchthonin ajattelun uskollisuutta Lutherille. Onkin huomattava, että seuraavassa Luther-tutkijoiden maailmankonferenssissa Heidelbergissä elokuussa 1997 Melanchthonin ja Lutherin suhde varmaan muodostuu olennaiseksi aiheeksi.

Melanchthon-tutkimuksen nykytilaan on helpointa tutustua Scheiblen *Theologische Realenzyklopädie* -hakuteokseen kirjoittaman Melanchthon-hakusanan avulla. Ko. artikkeli tarjoaa jokseenkin tyhjentävän lähteiden ja kirjallisuuden bibliografian.

Suurin aukko näyttäisi olevan Melanchthonin humanistisen ja filosofisen opetuksen ja vaikutuksen tutkimuksessa. Näiden teosten runsaudesta ja suuresta jälkivaikutuksesta huolimatta teologit eivät ole niistä olleet kiinnostuneita, ja muut humanistit eivät taas ole niitä kunnolla tunteneet. Tietynlaisena poikkeuksena voi kuitenkin mainita kööpenhaminalaisen filologin *Minna Skafte Jensenin* johtaman tutkimusryhmän, joka on erityisesti perehtynyt Melanchthonin kulttuurivaikutukseen Tanskassa. Melanchthonin filosofian tuntemukseen tuonee parannusta St.Benno -kustantamolta piakkoin ilmestyvä erfurtilaisen *Günter Frankin* väitöskirja "Melanchthons theologische Philosophie".

Toinen suuri tutkimusongelma koskee lähdepohjaa yleensä, onhan ns. Corpus reformatorum -editio olennaisesti vanhentunut ja osin väärille teksteille rakentuva. Jopa Melanchthonin tunnetuimman teoksen, "Augsburgin tunnustuksen puolustuksen" tekstipohja on epäselvä - uudemman tutkimuksen (*Christian Peters*) valossa näyttäisi kuulemma siltä, että Corpus reformatorumin teksti olisi sen osalta parempi kuin ev.lut. Tunnustuskirjojen kniittiseen editioon painettu versio.

Kokouksen pääesitelmöitsijöinä olivat tüberingeniläinen pohjoismaisen filologian professori *Wilhelm Friesen* sekä

useimmille suomalaisillekin tuttu kööpenhaminalainen teologi *Leif Grane*. Simo Heinisen teemana olivat Melanchthonin suomalaiset oppilaat, Risto Saarisen puolestaan Melanchthonin oppi ns. yli-inhimillisestä hyveestä (virtus heroica) ja sen vaikutus hallitsijanvaltaa käsittelevään poliittis-eettiseen kirjoitteluun Ruotsi-Suomessa.

Vaikka Suomessa on tietävästi maailman suurin Melanchthon-patsas (Helsingin Tuomiokirkossa), ei meillä Melanchthonin teologiaa ole liiemmin tutkittu. Tunnustuskirjojen lisäksi on käännetty vain *Loci communes* (Ydinkohdat, SLEY 1986). Melanchthonin 400-vuotismuistovuonna 1897 ilmestyi suomeksi pari pientä Saksan opettajan elämäkerrtaa, mutta muuten meikalaisilla tutkijoilla on edelleen suuria vaikeuksia jopa reformaattorin sukunimen oikeinkirjoituksen muistamisessa (jälkimmäinen hitahtelee usein pois). Parannuksena tilanteeseen on syytä mainita vastikään hyväksytty *Ari Tammen* kirkkohistorian lisensiaattityö, joka käsittelee Melanchthonin poliittista toimintaa.

Eräs kiinnostava tutkimuskohde suomalaisille voisi olla Melanchthonin etiikka ja sen jälkivaikutus. Esimerkiksi Pohjoismaissa ns. gnesioluterilaiset puhtasoppisuuden aikana pitivät fundamentalistista Raamatun käskyille rakentuvaa etiikkaa oikeana mallina, kun taas Melanchthonia seuranneet ns. filippistit puolustivat luonnonoikeutta, järjen ja kultaisen säännön käyttöä eettisissä kysymyksissä. Nykyisen Luther-tutkimuksen valossa filippistit näyttävät olleen paljon lähempänä Lutheria kuin gnesioluterilaiset.

Jazz-mies Jan Edströmin uusi orkesteri

Jari Jolkkonen

Trumpettia puhalteleva teologi Jan Edström on kuluvan kesän harjoitellut uutta melodiaa Suomen ekumeenisessa big bandissa: hänet valittiin Suomen ekumeenisen neuvoston (SEN) uudeksi pääsihteeriksi. Minkä sortin solisti on tämä pääsihteeri?

Tuplavähemmistö-Edström

"Olen ruotsinkielisestä baptistiperheestä ja kotoisin Pietarsaaresta. Isäni oli baptistiseurakunnan pastori. Olen siis syntynyt sekä tunnustuskunta- että kielivähemmistön jäseneksi. Jo lapsena sain seurata ekumeenista kanssakäymistä, kun seurakuntamme teki jatkuvasti yhteistyötä luterilaiseen kirkkoon ja vapaisiin suuntiin kuuluneiden ihmisten kanssa."

Uusi pääsihteeri osoittautuu rennosti jutustellessaan heti ystävälliseksi, tahdikkaaksi ja nuorekkaaksi farkkugentlemanniksi. Suomen kielen ääntämyksessä on arkkipiispamainen intonaatio, mikä saa haastattelijan alitajuisesti ryhdistäytymään.

"Vaikka Turun Åbo Akademiassa opiskellessani henkilösuhteeni luterilaisiin opiskelukavereihin toimivat hyvin, opiskelu kieltämättä tuntui ajoittain raskaalta. Koska minulla oli erilainen hengellinen tausta, tuntui usein etten ole 'kotonani'. Usein saattoi tuntea, että enemmistö on aina oikeassa. Tämä ilmeni erityisesti oppituntien keskusteluissa ja soveltavissa harjoituksissa. Koko ajan oli tarkattava ja arvioitava omaa hengellistä perintöä. Samalla kuitenkin opin tuntemaan baptisia ja erityisesti sen että ystävä voi

olla, vaikka vakaumustaan ei voi myydä", Edström tunnustaa.

Pääsihteeri vaikuttaa tasapainoiselta menneisyytensä kanssa. Vähemmistökompleksia ei näytä syntyneen. Joitakin askarruttaneet, miten baptisti on säilyttänyt tunnustuskuntansa ultraluterilaisessa opiskelu-ympäristössä. Edström vastaa, ettei ole helppoa luopua rakkaaksi tulleesta tunnustuskunnasta, jossa on aina toiminut ja jonka ajatteluun on perusteellisesti perehtynyt.

Ekumeenikko-Edström

Ekumeeninen neuvosto ei Edströmille ole sittenkään uusi ja tuntematon orkesteri. Hän toimi pitkään baptistien edustajana SEN:ssä. Nyt hän edustaa itse järjestöä ja siten totuttelee uuteen rooliinsa neuvostossa.

Valintansa SEN:in pääsihteeriksi Edström näkee merkinä ekumeenisen ilmapiiirin muutoksesta: "Vapaiden suuntien aktiivisuus on lisääntynyt. Tämä ei minusta voi tarkoittaa sitä, että luterilaisen kirkon asema syrjäytyisi. Vaikka herätysliikkeet eivät ilmeisesti ole ekumeenisesti kovin aktiivisia, virallinen luterilainen kirkko on hengeltään erittäin ekumeeninen. Se myös tukee taloudellisesti ekumeniaa suurin panoksin. Sitä paitsi eihän ekumeniaa ole ekumeniaa, elleivät siinä ole kaikki mukana."

"Oma henkilökohtainen käsitykseni on, että aikaisemmin luterilainen kirkko toimi aktiivisesti katolisen ja ortodoksisen kirkon suuntaan. Ehkäpä pääsihteerin valinta on merkki siitä, että näiden suhteiden rinnalle ovat tulossa myös vapaat suunnat. Samalla olisi suotavaa, että va-

paiden suuntien luottamus ja innostus ekumeniaa kohtaan lisääntyisi entisestään."

Kyselen Edströmin näkemyksiä ekumenian suhteesta akateemiseen teologiaan ja ekumenikkaan. "Kirkon työntekijöiden koulutuksessa olisi ehdottomasti huomioitava ekumeeninen asenne ja koulutus. Tiedekuntien merkitys on luonnollisesti tärkeä. Esimerkiksi minun aikanani Turussa oli vain 10 tunnin kurssi otsakkeella 'frikrykornas teologi', ja homiletiikassa tutustuttiin vain luterilaisiin postilloihin. Olisi muistettava, että globaali tilanne ei ole näin homogeeninen. Tässä on kuitenkin luotettava siihen, että muutos lähtee täysin vapaaehtoisesti ja sisältäpäin kasvavan kiinnostuksen myötä."

Ekumenian ammattilainen kertoo arvostavansa tutkijoiden asiantuntija-apua. Myös kirjallisuusseuranta, kokousraportit ja pöytäkirjat ovat tärkeitä. Pääsihteeri myöntää, ettei hänellä ole selvää visiota ekumenian ja akateemisen ekumeniikan suhteen syventämisestä. "Mutta ainakin voin toivottaa kaikki opiskelijaryhmät lämpimästi tervetulleiksi tutustumaan ekumeeniseen neuvostoon."

Turun kasvatille helsinkiläinen ekumenikka ja esimerkiksi Luther-tutkimus ovat tuntemattomia, mutta kiinnostavia laitumia. "En tunne ekumeniikan arkistoa, mutta se on asia, jonka voin heti korjata: onks sulla puhelinnumero...?"

Visionääri-Edström

Entä mihin suuntaan baptistipääsihteeri tahtoi kuljettaa SEN:in logossa olevaa oikoumene-venettä? "Pääasiassa sinne,

minne kirkot itse haluavat purjehtia", pääsihteeri vastaa nöyrän palvelijan tavoin.

"Perustavoitteena on yhä parempien suhteiden luominen kirkkojen välille kaikilla tasoilla. Muita teemoja ovat toimivien muslimisuhteiden luominen sekä vapaa-kirkkojen aseman selvittäminen suhteessa valtioon. Jos Suomen vähemmistökir-
kot, siis myös katolinen kirkko, haluavat nostaa profiiliaan, minusta SEN:in on sitä tuettava. Myös herkkä helluntailaisten rekisteröintikysymys tulee ajankoh-
taiseksi viimeistään Suomen liittyessä EY:hyn."

Apologeetti-Edström

Mikä olisi otsikko ekumeenisen liikkeen historian yleisesitykseen? 'Hymistelyn vuosisata' vai 'waste of money, waste of time'? Onhan puhuttu kohta sata vuotta toisen kunnioittamisesta, mutta kirkko-

jen välisestä ehtoollisuudesta tai uniosta ei ole merkkiäkään. Onko SEN:in toiminta latteuksia ja hymistelyä ilman toivetta avioliitosta? "Puolustakoon nyt asiaansa, tämä Edström, jos voi" (Matt. 29:13)

"Ekumeeninen kehitys on aina vaikeaa ja hidasta. Varmasti aktiivisia ekumeeniko-
ja hidas kehitys turhauttaa ja joskus masentaakin. Mutta olen varma, että esi-
merkiksi ilman Kirkkojen maailmanneu-
vostoa maailma olisi toisenlainen."

Edström myöntää, että kohteliaisuus nä-
kyy SEN:ssä, mutta kieltää, että pelkäs-
tään asiaankuuluvasta tavasta olisi aina
kysymys. Hän puolustaa, että ihmiset
myös OVAT kohteliaita tarkoittaen tällä
ilmeisesti jotain substantiaalista habitus-
ta. "Kohteliaisuus ei ole huono asia, mut-
ta se ei riitä!"

Ekumeeninen neuvosto on saanut pääsih-
teerikseen hienotunteisen diplomaatin.

DIALOG CENTRE - Dialogia kristinuskon ja uususkontojen välillä

Johanna Jämsä

Dialog Centre Denmark - Dialog Centre International

Aarhusin yliopiston kupeessa Tanskassa sijaitsee Dialog Centre (DC). DC on kristillinen, tunnustustenvälinen järjestö, jonka toiminnan tavoitteeksi on määritelty uskottavan ja aidon kristillisen uskon osoittaminen erityisesti vuorovaikutuk-
sessa sellaisten ihmisten kanssa, jotka ovat sitoutuneet uusiin uskonnollisiin liikkeisiin. Toiminnan lähtökohdaksi mainitaan Raamatun tekstihin ja kristil-
lisen kirkon tunnustukseen perustuva ju-
listus.¹

Johannes Aagaardin, DC:n johtajan mu-
kaan DC:a ei koskaan ole perustettu,
vaan se on syntynyt vuonna 1974 Aarhu-
sin yliopistolla toimineesta opintopiiris-
tä. Joukko opiskelijoita kohtasi uus-
kontojen todellisuuden omassa kotikau-
pungissaan ja otti niihin kantaa. Vähitel-
len toiminta laajeni ja organisoitui.
Vuonna 1992 DC:n jäseniä oli 3.500.
Yhä edelleen toiminta on pitkälti vapaa-
ehtoistyön ja -avustusten varassa.

DC:n toiminnan painopistealueita ovat
materiaalin julkaiseminen, opetus, neu-
vonta ja sielunhoitotyö. Vuonna 1992

¹ Tässä artikkelissa esitettävät Dialog Centrea koskevat tiedot perustuvat esitteeseen *What the Dialog Centre Is All About?* (Aarhus 1992).

DC:n julkaisemia materiaaleja vastaanotti yksittäisten jäsenten lisäksi säännöllisesti noin 350 seurakuntaa ja oppilaitosta. DC julkaisee muun muassa kahta aikakauslehteä, joista tanskankielinen on nimeltään *Den Nye Dialog* ja englanninkielinen *Update & Dialogue*.

DC:n työntekijät luennoivat uususkonnoista ja niiden edustajien kohtaamisesta eri puolilla Tanskaa mm. kouluissa ja seurakunnissa. Eräänä toimintamuotona ovat paikalliset opintopiirit, dialogiryhmät, joita vuonna 1992 oli 20. Piirien tehtävänä on seurata uususkontojen liikehdintää paikallisesti, tarjota niistä informaatiota ja pyrkiä dialogiin liikkeiden edustajien kanssa. DC antaa tietoa erilaisista uususkonnollisista liikkeistä myös henkilökohtaisena neuvontana niiden jäsenten sukulaisille ja ystäville, seurakuntien työntekijöille ja maallikoille. Keskeisin DC:n tehtävä on liikkeissä mukana olleiden ja niistä eroon pyrkivien sielunhoito.

Edellä mainittujen toimintamuotojen lisäksi Dialog Centre on ollut mukana järjestämässä Aasiaan suuntautunutta projektia Western Youth in the East. Sen tavoitteena on ollut kristittyjen nuorten kouluttaminen ja lähettäminen vapaaehtoistyöhön Aasiaan. Näiden tehtävänä on ollut dialogin käyminen länsimaisten matkajien kanssa ja niiden auttaminen, jotka ovat joutuneet sosiaaliin vaikeuksiin. Projekti on tarjonnut siihen osallistuneille resursseja kohdata myöhemmin kotiseurakunnissaan Aasiassa matkaneita ja idän uskontoihin ihastuneita ihmisiä. Tällä hetkellä projektia kehitel-

lään ja sen rinnalle on syntynyt yhteistyössä Rønden kansanopiston kanssa toteutettava Project Pilgrim.²

DC toimii läheisessä yhteydessä Aarhusin yliopistoon. Keskeinen osoitus yhteistyöstä on se, että DC ei ole kerännyt omaa uususkontoja koskevaa arkistoaan, vaan aineisto on koottu yliopiston missiologian ja ekumeniikan laitokselle. Koelma, jota nimitetään Guruteekiksi, käsittää satoja mappeja täynnä materiaalia erilaisista liikkeistä. Tavoitteena on, että kerättyä aineistoa voitaisiin yhä enemmän hyväksikäyttää eri puolilla maailmaa, ja että koelma voisi saada täydennystä kansainvälisiltä kontakteilta.

Maailmanlaajuiset yhteydet ovat voimistuneet Tanskan DC:n rinnalle syntyneen *Dialog Centre Internationalin* (DCI) myötä. Vuodesta 1975 alkaen Aarhusiin on kokoontunut vuosiseminaareihin DC:a vastaavien organisaatioiden edustajia eri puolilta maailmaa. Osa näistä organisaatioista on perustanut DCI:n. Sitä pyritään kehittämään verkostoksi, joka auttaa uususkontoja koskevan tiedon välittämisessä kansainvälisesti. DCI:n toiminnan perusteet määrittävät samansuuntaisiksi kuin Tanskan DC:n.

Kuten nimi jo antaa ymmärtää, kaikkea DC:n toimintaa määrittää pyrkimys dialogiin. Johannes Aagaard on ollut DC:n johtajana sen toiminnan alusta saakka. Hänen tapansa määritellä dialogi on pitkälti DC:n toiminnan lähtökohta. Se antaa suuntaviivat työlle.

Dialogi metodina

Johannes Aagaardin mukaan dialogi ei voi olla tavoite sinänsä, vaan sillä on valinearvo. Dialogi on toisaalta uskonnotutkimuksen, toisaalta mission metodi. Uskonnotutkimuksessa tulee suuntautua nykyisyyteen, uskonnon todellisiin ilmenemismuotoihin; se tulee toteuttaa dialogissa uskonnon edustajien kanssa. Käytännön kohtaamisessa saatu tieto uskonnosta on oleellisempaa kuin kirjoista luettu, usein todellisen uskonnonharjoituksen kanssa ristiriidassa oleva tieto. Dialogissa tulee pyrkiä totuuden löytämiseen. Se edellyttää rehellisyyttä molemmilta osapuolilta. Kummankin osapuolen tulee avoimesti tuoda esille oman uskonnon todellinen luonne ja päämäärä. Aagaard käyttää käsitettä dialogi konfrontaatiossa kuvaamaan vaatimusta pyrkimyksestä totuuteen.

Uususkontojen kohtaamisessa totuus on Aagaardin mukaan usein kätkeytyä. Niiden edustajat eivät yleensä halua tuoda esiin totuutta uskonnostaan. Silloin dialogissa vaaditaan kontroverssivalmiutta. Toisen osapuolen tulee pakottaa totuus esille uususkonnosta sen edustajan sitä ehkä haluamatta. Näin dialogi ei voi aina olla hyväntahtoista ja ristiriidatonta. Tullee olla valmis kohtamaan myös erimielisyydet.

Aagaardin mukaan uskonnotutkimus luo pohjan missiolle, joka myös tulee toteuttaa dialogissa. Aagaard korostaa mission eri osa-alueista erityisesti apologiaa ja evankeliointia. Uskonnotutkimus luo perustan kristinuskon ymmärrettäväksi tekemiselle, apologialle. Se mahdollistaa vakaumuksia yhdistävän ja niitä erottavan hahmottamisen sekä yhteisen kielen ja käsitteimaailman löytämisen dia-

login perustaksi. Aagaard tuo erityisesti esiin mahdollisuuden ottaa dialogin perustaksi Jumalaa, Jeesusta ja Pyhää Henkeä koskevien näkemysten erot ja yhtäläisyydet.

Uususkontojen kohtaamisessa yhteinen ja erottava nousee maailmanselityksinä, kosmologioita, koskevista käsityksistä. Uskonnotutkimuksen ja mission yhteys tulee esiin siinä, että dialogi konfrontaatiossa, sen lisäksi, että se tarkoittaa totuuden kohtaamista uskonnotutkimuksessa, merkitsee kosmologioita koskevien erojen ja yhtäläisyyksien ottamista kristillisen pelastussanomana välittämisen perustaksi.

Aagaardin dialogikäsitystä on kritisoitu siitä, että vuoropuhelun taustalla on pyrkimys missioon, kristillisen totuuden jakamiseen. Hänen dialogiaan on haukuttu monologiksi. Aagaard itse vastaa kritiikkiin toteamalla, että jokaisella uskonnotutkijalla on oma vakaumuksensa, jonka peittelemineen johtaa petkutukseen. Hän myös kritisoi näkemystä, jonka mukaan dialogi ja missio olisivat toisilleen vastakkaisia ja toteaa, että on mahdotonta puhua niistä toisistaan erillään. Samalla hän toteaa, että kukaan ihminen ei voi kääntää toista ihmistä kristityksi. Muutoksen aiheuttaja on aina Jumala itse. Näin dialogin mahdollisuudet mission metodina perustuvat dialogissa läsnäolevan Jumalan mahdollisuuksiin.

Aagaard arvostelee mm. Kirkkojen Maailmanneuvoston (KMN) toteuttamia uskontodialogeja. Ne ovat hänen mukaansa esimerkkejä nk. "cocktail-kutsu -dialogeista", joissa ristiriitojen välttäminen on itsetarkoitus. Samoin hän arvostelee KMN:a siitä, että dialogikannanotoissa on pyritty löytämään kaikkiin tilanteisiin

2 Laura Maria Raitis on Reseption numerossa 2/1993 esitellyt Project Pilgrim. Reseption 2/1993, 56 - 59.

sopiva dialogimalli. Yleispuoleisten ratkaisujen sijasta Aagaardin mukaan tulee pyrkiä huomioimaan kunkin dialogin osapuolten asettamat erityishaasteet. Esi-merkiksi hän nostaa uususkontojen kanssa käytävät dialogit, jotka asettavat vaatimuksen kosmologioiden ottamisesta perustaksi yhteisen kielen löytämiselle dialogiin.

Uususkontojen kohtaaminen dialogissa luo Aagaardin mukaan mahdollisuuden kristillisen kirkon uudistukselle. Ne haastavat kristillisen kosmologian uudelleenlöytämiseen ja määrittelemiseen. Kosmologian merkityksen oivaltaminen luo perustan ihmisen uskonnollisuuden ja perimmäisten, oikeiden kysymysten löytämiselle. Se on pohja oikean vastauksen, kristillisen totuuden välittämiseksi.

Dialog Centre Finland?

Suomessa on pohdittu, missä määrin DC:n työ sopisi malliksi uususkontojen kohtaamiseen Suomessa. Yhteyksiä Tanskaan on ollut luomassa ja ylläpitämässä professori *Tuomo Mannermaa*. Hän toteaa, että sekä DC että sen toiminnan pohjalla oleva dialogikäsitte ovat merkittävä asia. DC on harvinaislaatuinen koko maailmaa ajatellen. Mannermaan mukaan DC:lla on paljon annettavaa teologian ja kirkon piirissä; sillä on paljon materiaalia, kokemusta ja tietoa.

Eräs keskeinen tehtävä olisi miettiä asianmukaisia keinoja sille, miten Suomessa saataisiin käyttöön DC:n henkinen pääoma.

Suhdetta DC:iin Mannermaa arvioi todeten, että DC on varsin väljä verkosto. Siihen liittyminen ei merkitsisi tietyn dialogikäsitteen nimelemistä sellaiseksi. Eri maissa toiminta voi saada eri muotoja ja sisältö voi korostua eri tavoin. Tällä hetkellä neuvotellaan Suomen suhteesta verkostoon. Se on ajankohtaista, sillä Suomessa eletään nyt tilanteessa, jossa uskontoja ja uususkontoja koskevat kysymykset ovat aktuaalisia. Teologian ja kirkon tulee entistä enemmän kiinnittää huomiota niiden kohtaamisen haasteeseen.

Pohdittaessa DC:n organisaation ja dialogikäsitteen relevanssia Suomessa ovat ev.lut. kirkon viralliset lähetysjärjestöt Mannermaan mukaan avainasemassa. Hän toteaa, että on kuitenkin muistettava, ettei välienselvittely eri uskontojen ja uususkontojen kanssa ole ainoastaan lähetysjärjestöjen tehtävä. Se koskee koko teologiaa ja kirkon toimintaa.

(Kirjoittaja on tehnyt pro gradu -tutkielmansa aiheesta Dialogi konfrontaatiossa – Johannes Aagaardin käsitys dialogista ja uususkontojen sille asettamista haasteista.)

Ajankohtaista ekumeniikan arkistosta

Antti Raunio

Ekumeniikan arkiston kokoelmat ovat kevään 1993 aikana karttuneet *Ulf Särnsin* tekemällä lahjoituksella, joka käsittää Kristillisen Rauhankonferenssin (CPC) materiaalia, sekä prof. *Seppo A. Teinosen* kirjastosta peräisin olevilla n. 2.000 niiteillä, jotka Systemaattisen teologian laitos osti Ekumeeniselta neuvostolta.

Särnsin lahjoittama aineisto täydentää arkistossa olevaa prof. *Heikki Wariksen* kokoelmaan sisältyvää CPC-materiaalia. Idän ja lännen kirkollisia ja ekumeenisia yhteyksiä tutkivalle CPC-paperit saattavat tarjota mielenkiintoista analysoitavaa.

Teinosen kirjojen luettelointi on vasta alkuvaiheessaan, mutta jo nyt on käynyt ilmi, että joukossa on myös kiinnostavia harvinaisuuksia. Kirjat täydentävät arkiston kokoelmia niin, että ekumeenisen

liikkeen eri haarojen historiasta kiinnostuneille on entistä enemmän materiaalia tarjolla. Erityisesti mukana näyttää olevan lähetysteologiaa ja ekumeenista sosiaalietiikkaa.

Kesän aikana on harjoittelijavoimin järjestetty ja luetteloitu dos. *Seppo Syrjäsen* Suomen oloissa ainutlaatuinen lähetysteologien kirjoitusten kokoelma.

Syksyn 1993 teologisia tapahtumia

Alkavana syksynä on Teologisessa tiedekunnassa useita väitöstilaisuuksia, jotka kiinnostanevat ekumeniikan ja systemaattisen teologian harrastajia.

TL *Mikko Malkavaara* väittelee 16.10. Luterilaisen maailmanliiton Itä-Euroopan politiikasta. Tutkimuksen nimi on

"Luterilaisten yhteyttä rautaesiripun laskeutuksessa. Luterilainen yhteysliike ja Itä-Euroopan vähemmistökirkot 1945 - 1950. Vastaväittäjänä toimii dosentti Hannu Heikkilä Helsingin yliopiston historian laitokselta.

TL Sakari Toivola väittelee 23.10 Vatikaanin uskonopin kongregaation johtajan, kardinaali Joseph Ratzingerin teologiasta. Tutkimus on nimeltään "Subjektista objektiin. Painopisteen muutos Joseph Ratzingerin transsendentaalisessa ajattelumuodossa." Vastaväittäjänä on vs. apul. prof. Risto Saarinen.

TL Antti Raunio väittelee marraskuussa, 20.11., tutkimuksellaan "Summe des christlichen Lebens. Die 'Goldene Regel' als Gesetz der Liebe in der Theologie Luthers von 1510 bis 1527." Vastaväittäjäksi on kutsuttu prof. Steffen Kjeldgaard-Pedersen Kööpenhaminan yliopistosta.

Ekumeeninen iltapäivä järjestetään Systemaattisen teologian laitoksella tiistaina, joulukuun 7. päivänä klo 14 alkaen. Luvassa on alustuksia ja keskustelua communio-käsitteestä erityisesti Faith and Order -maailmankonferenssin asiakirjojen pohjalta.

Minne Mennä

Post-Santiago de Compostela

Suomen ekumeenisen neuvoston opillisten kysymysten jaosto järjestää tiedotus- ja keskustelutilaisuuden to 14.10.1993 kurssikeskus Petrassa, Kauniaisissa klo 10.00 - 12.00. Tilaisuudessa Santiagon kokouksessa mukana olleet suomalaiset kertovat Faith and Order -maailmankonferenssin sisällöstä ja arvioivat sen antia.

Tilaisuus on avoin ja tarkoitettu erityisesti kirkollisille tiedottajille ja ekumeniasta kiinnostuneille. Ennakkoilmoittautuminen SEN:oon 180 21 siinä tapauksessa, että haluaa omakustanteisesti attendoida kurssikeskuksessa. Tarkemmat kuluohjeet myös ko. toimistosta.

Systemaattisen teologian laitoksen tutkielmaseminaarit 1993 - 94

Kolminaisuusopista politiikan etiikkaan

Antti Raunio

Systemaattisen teologian laitoksen tutkielmaseminaarien aiheet edustavat alkavana lukuvuonna selkeästi systemaattisen teologian eri osa-alueita. Vaikka seminaareissa tehtävän työn tuloksista vain pieni osa tulee laajempaan tietoisuuteen, aiheet antavat kuvan siitä, millaisten kysymysten tuntijoiksi systemaattisen teologian opiskelijoita koulutetaan. Samalla ne kertovat myös laitoksen opettajakunnan intresseistä, varsinkin kun suurin osa seminaarien pitäjistä myös luennoi seminaari aiheeseen läheisesti liittyvistä teemoista.

Dogmatiikassa on jo pitkään ollut tarjolla kaksi seminaaria. Alkavana lukuvuonna

aiheen professorin johtaman seminaarin teema on koko dogmatiikan peruskysymys, ts. jumalakäsitys. Aiheen taustalla on viime aikoina lisääntynyt kiinnostus kolminaisuusoppia kohtaan ja sen teologisen ja ekumeenisen merkityksen uudelleenarviointi. (Ks. tästä Reseptio 1/1993) Erityisesti uusprotestanttinen teologia liitti klassisen kolminaisuusopin vanhentuneeseen metafysiikkaan ja sulki sen siten käytännössä modernin teologian ulkopuolelle. On kuitenkin kysymys senalasta, onko kolminaisuusoppi pidettävä filosofisena tai metafysisenä konstruktiona. Esimerkiksi monien ortodoksoteologien mukaan kappadokialaisten isien kolminaisuusoppi on spesifisti

teologinen ratkaisu kysymykseen Jumalan olemuksesta. Kysymys Jumalan olemuksesta, erityisesti Jumalan ykseyden ja kolminaisuuden suhteesta liittyy näin ollen teologian historiassa elimellisesti fundamentaaliteologisiin kysymyksiin teologian ja filosofian sekä teologisen ontologian ja epistemologian välisistä suhteista.

Dogmatiikan toinen seminaari, jota johtaa apul. prof. *Reijo Työri*, paneutuu juuri fundamentaaliteologiaan, joka on viime vuosikymmeninä voimakkaasti laajentunut teologian haara. Tämän dispiiniin, jonka keskeisiä teemoja ovat uskon ja tiedon suhde, ilmoituksen käsite, teologisen kielen luonne, teologian tieteellisyys jne., juuret ovat vanhan kirkon apologetikassa sekä valistuksen jälkeisessä katolisessa teologiassa. Luterilaiset teologit ovat puhuneet fundamentaaliteologiasta vasta 1950-luvulta lähtien, ennen muuta *Gerhard Ebeling*in vaikutuksesta. Seminaarissa on tarkoituksena saada käsittelyyn eri tyyppisiä fundamentaaliteologisia perusratkaisuja, esim. katolisen, luterilaisen ja evankelikaalisen teologian piiristä.

Ekumeniikassa tutustutaan tulevana lukuvuonna prof. *Mannermaan* johdolla ekumeenisiin oppikeskusteluihin. Ekumeniikassahan on keskeisenä intressinä ollut luterilaisen uskonkäsityksen ekumeenisen sisällön ja merkityksen tutkimus, joka on myös kantanut hedelmää eri foorumeilla. Tämän rinnalla on jatkuvasti harjoitettu ekumeenisen metodologian tutkimusta. Nyt on tarkoituksena analysoida, missä vaiheessa 1960- ja 70-luvuilla alkaneet kirkkojenväliset dialogit ovat ja millaisia teologisia perusratkaisuja ja ongelmia niihin sisältyy.

Prof. *Simo Knuuttilan* johtamassa teologisen etiikan ynnä uskonnonfilosofian seminaarissa tarkastellaan uskonnollisen palvonnan ilmiöitä filosofiselta kannalta. Tämä tarkoittaa, että aiheita lähestytään niihin liittyvien ontologisten ja epistemisten edellytysten näkökulmasta. Tutkimusteemoina ovat esimerkiksi liturgia, rukous, kontemplaatio ja reliikit. Lähteenä käytetään sekä keskiaikaisia että moderneja tekstejä. Yksi esimerkki tutkimustehtävästä on 800-luvun historioitsijan *Beda Venerabiliksen* kuvaus kristillisestä elämästä. Voidaan kysyä, onko sillä uskolla, jota näissä teksteissä on kuvattu, jokin yhteys siihen, mitä kristillisellä uskolla nykyään ymmärretään, ts. onko se jossakin mielessä tunnistettavissa samaksi uskonnoksi.

Sosiaalietikassa puolestaan tarkastellaan ajankohtaisia politiikan etiikan kysymyksiä. Tarkoituksena on kartoittaa ja tutkia poliittisten järjestelmien intresseihin kuuluvia eettisiä kysymyksiä, periaatteita ja kannanottoja, tarkastella poliittisia järjestelmiä ja politiikan harjoittamista kohtaan esitettyä kritiikkiä sekä analysoida politiikan etiikan teorioita ja keskeisiä käsitteitä. Pääpaino on moderneissa suomalaisissa aiheissa, esimerkiksi mainittakoon puolueohjelmiin sisältyvät moraaliset kannanotot, Perustuslakikomitean tuore mietintö sekä *John Vikströmin* politiikan etiikka. Klassisista aiheista ovat esillä mm. *Benthamin* käsitys ihmisoikeuksista ja *L. A. Hartin* luonnonoikeudellinen ajattelu. Seminaaria johtaa syksyllä vs. apul. prof. *Risto Saarinen* ja keväällä apul. prof. *Heikki Kirjavainen*.

Ajankohtaisia julkaisuja ja esitelmiä

Faith and Order -liikkeen maailmankonferenssin esitelmät:

KMN:n FAITH AND ORDER -maailmankonferenssissa 3. - 14.8.1993 Santiago de Compostelassa teemana oli "KOHTI KOINONIAA USKOSSA, ELÄMÄSSÄ JA TODISTUKSESSA". Kokouksessa pidettiin seuraavat esitelmät (kopioita on saatavissa teologisten asiain jaostosta ja ekumeniikan arkistosta):

- *Montreal 1963 - Santiago de Compostela 1993*, Report of the Director Dr Günther Gassmann

- *The Tasks of the fifth World Conference on Faith and order in the Perspective of the Future*, Moderator Dr. Mary Tanner

- Two complementary statements by Dr. Neville Callam (Baptist, Jamaica) and Rev. Mercedes Garcia Bachmann (Lutheran, Argentina)

- *Koinonia in Scripture: Survey of Biblical Texts* by Prof. John Reumann (Lutheran, USA)

- *Biblical Visions of Koinonia*: three presentations by Prof. Dorothy Lee (United, Australia); Bishop John Onayiekan (Roman Catholic, Nigeria); Prof. Simon Chan (Pentecostal, Singapore)

- *The Church as Communion: A Presentation on the Conference Theme*, Metropolitan John (Zizioulas) of Pergamon

- *Towards Koinonia in Faith, Life and Witness*, Most Rev. Desmond Tutu, Archbishop of Capetown

- Three presentations on conference sub-themes Faith, Life and Witness by Prof. Wolfhart Pannenberg (Lutheran, Germany); Ms Elizabeth Templeton (Reformed, Scotland); Metropolitan George (Khodr) (Orthodox, Lebanon)

- *The Future of the Ecumenical Movement*: three presentations by Prof. Anna Marie Aagaard (Lutheran, Denmark); Cardinal Edward Cassidy (Roman Catholic, Pontifical Council for Promoting Christian Unity); Archbishop Iakovos of North and South America (Orthodox, USA)

- *The Future of the WCC and the Role of Faith and Order in the Context of the Ecumenical Movement*: two presentations by Dr. Konrad Raiser (Lutheran, Germany, General secretary of the WCC) and Archbishop Aram Keshishian (Armenian Orthodox, Lebanon, Moderator, Central committee, WCC)

- Three reactions to Plenary by Prof. Yemba Kekumba (Methodist, Zaire), Dr. Constance Tarasor (Orthodox, USA) and Prof. Jean-Marie Tillard, OP (Roman Catholic, Canada)

Kirkkohistoriallinen seura muistaa Upsalan kokousta

Hannu Mustakallio

Suomen kirkkohistoriallinen seura on ottanut julkaisuohjelmassaan huomioon tänä syksynä Ruotsissa ja Suomessa vietettävän Upsalan kokouksen 400-vuotismuiston (juhlaohjelmanpalvelus lähetetään Suomen TV:ssä 31.10.1993; toim. huom.). Syyskuun lopulla ilmestyy sen toimitusten sarjassa professori *Matti Parvion* toimittama teos *Confessio Fidei*, Suomen luterilaisuuden ensimmäinen tunnustuskirja.

Professori Parvio teki joulukuussa 1991 Kirkkohistorialliselle seuralle aloitteen Upsalan kokouksen muistamisesta. Samalla hän ilmoitti olevansa valmis toimittamaan Upsalan kokouksen hyväksymän tunnustuskirjalaitoksen suomenoksen ja kirjoittamaan julkaisuun tarpeellisen johdantoartikkelin.

Kirkkohistoriallinen seura otti tarjouksen kiitollisena vastaan. Sitten julkaisuhanke liitettiin Kirkon ulkomaanasiain neuvoston asettamassa työryhmässä osaksi juhlavuoden tapahtumia.

Kesäkuun lopulla edesmennyt Parvio ehti saada käsikirjoituksen valmiiksi en-

nen kuolemaansa. Julkaisutyön on seuran puolesta vienyt loppuun dosentti *Jurki Knuutila*. Luterilaisen kirkon kirkkohallitus on myöntänyt hankkeeseen avustuksen.

Yhteensä noin 240 sivua käsittävä teos jakaantuu neljään osaan. Ensiksi julkaistaan näköispainoksena *Henrik Florinuksen* sata vuotta Upsalan kokouksen jälkeen (1693) laatima suomenos (159 s.). Tätä seuraavat Parvion laatimat katsaukset "Upsalan kokouksen (1593) tunnustusmuodostus Ruotsi-Suomen kirkon reformatorisena pohjana" sekä "Upsalan kokouksen tunnustuskirjalaitoksen suomenkieliset käännökset". Viimeinen osa on otsikoitu "Jälkimmäisiä". Julkaisuun sisältyy henkilöhakemisto ja saksankielinen tiivistelmä.

Sidottu teos ilmestyy siis hyvissä ajoin ennen Upsalan kokouksen 400-vuotismuiston viettoa syksyn kirkolliskokouksen yhteydessä. Teoksen hinta on Kirkkohistoriallisen seuran jäsenille 80 mk, muille 120 mk. Tilaukset: Tiedekirja, Kirkkokatu 14, 00170 Helsinki, puh. 635 177, telekopio 635 017.

Snart enige

Ekumenian yleiskatsaus Norjasta

Antti Saarela

Norjassa ilmestyi kesällä 1992 kätevä yleiskatsaus ekumeenisiin oppikeskusteluihin. Satasivuinen artikkeli- ja haastattelukokoelma *Snart enige – glimt fra samtaler mellom forskjellige kirkesamfunn* (Oslo: Verbum, 1992) antaa hyvän kuvan ekumeenisten dialogien vastaanotosta Norjassa. Kirjan rakenne on mukavan epätavanomainen: kahden yleisjohdannon ja kirjallisuusluettelon jälkeen seuraa viisi temaattista jaksoa, jotka koostuvat johdannosta ja kommenttihaastatteluista.

Teemajohdannot kasteesta, ehtoollisesta, virasta, vanhurskauttamisesta ja näkyvästä ykseydestä on kirjoittanut pastori *Olav Fykse Tveit*, joka työskentelee Norjan (luterilaisen) kirkon kirkkojenvälisessä neuvostossa (*Mellomkirkeleg Råd*) teologisena asiantuntijana. Toimittaja *Rolf Toften* laatimissa lyhyissä, parin sivun haastatteluissa Fykse Tveitin artikkeleita kommentoi kiinnostava joukko Norjan eri kirkkojen edustajia. Rakenne toimii hyvin siitä huolimatta, että joidenkin haastatteluiden pääpaino voisi olla enemmän teemoissa itsessään kuin johdantoartikkeleiden näkökulmissa.

Johdantoartikkeleiden näkökulma on selvästi, joidenkin haastattelujen mielestä ahtaastikin, luterilainen. Pääpaino on BEM:n ohella Luterilaisen maailmanliiton käymis-

sä kansainvälisissä ja Norjan kirkon käymisissä kansallisissa kahdenvälisissä dialogeissa. Niinpä luterilais-roomalaiskatolisia neuvottelutuloksia esitellään sekä kansainvälisestä että norjalaisesta näkökulmasta. Brittiläis-pohjoismais-balttilaista anglikaanis-luterilaista dialogia valottaa alustavasti amanuenssi *Ola Tjørhom*in haastattelu kirjan lopussa.

Fykse Tveitin esitystapa on teemajohdannossa mainion yleistajuinen ja kulkeva. Haastatteluissa tulee tiiviisti esiin tärkeitä täydentäviä näkökulmia, eikä avointa kritiikkiäkään peitellä. Vapaakirkkojen edustajat ilmaisevat selvästi tyytymättömyytensä luterilaisen kirkon enemmistöasemaan. Esimerkiksi eräs metodisti vaatii, että Norjan luterilaisen kirkon nykyinen nimi "Norjan kirkko" on muutettava, jotta se ei monopolisoisi koko Kristuksen kirkkoa Norjassa. Voikin hyvin kuvitella, että kirja saa kiitollisia käyttäjiä paikallisseurakunnissa ja ekumeenisissa opintopiireissä.

Kastejakso keskittyy luterilais-baptistisiin suhteisiin. Norjassa ollaan asiassa sikäli pidemmällä kuin meillä Suomessa, että siellä ilmestyi samana vuonna (1990) kansainvälisen asiakirjan (*Baptists and Lutherans in Conversation*) kanssa raportti omasta kansallisesta dialogista (*En Herre - en tro - en*

lengsel mot en dåp). Vaikka kumpikaan dialogi ei ole luonut edellytyksiä syvemmän kirkollisen yhteyden solmimiseksi, kommentit heijastelevat aitoa halua lisätä käytännön vuorovaikutusta seurakuntatasolla.

Ehtoollisluku puolestaan käsittelee lähinnä luterilais-roomalaiskatolisia suhteita. Lyhyt esitys ei pääse aiheeseen kovin syvälle. Esimerkiksi Kristuksen läsnäolosta todetaan lyhyesti, että katolinen transsubstantiaatiooppi ja luterilainen konsubstantiaatiooppi ovat tulkintanyansseja, joita oppikeskusteluissa ei ole pidetty "hajottavina". Sen sijaan ehtoolliskäytäntöjen eroja ei arvioida lainkaan, vaan esimerkiksi reaali-presenssikäsityksestä ehtoolliskäytäntöön vedettyjen johtopäätösten erot (*extra usum*) sivuutetaan. Katolilainen haastateltava tosin viittaa (Norjan?) luterilaiseen käytäntöön ordinoimattomasta henkilöstä ehtoollisen toimittajana! Vaikka siis ehtoolliskäsitykset sinänsä olisivatkin yhteensovittavissa, yhteinen ehtoollinen edellyttäneen virkakysymyksen lisäksi vielä myös yksimielisyyttä ehtoolliskäytännöstä.

Kirkollista virkaa käsitellään lähinnä ordinaation ja piispuuden näkökulmasta. Niinpä apostolinen seuraanto nousee varsin keskeisesti esille. Fyksen Tveit toteaa Norjan ja Tanskan, toisin kuin Ruotsin ja Suomen, luterilaisten kirkkojen olevan historiallisen konsekratiosuoksektion ulkopuolella. Mutta ongelma "näyttää olevan ratkaistavissa mm. sen avulla, että anglikaanit tunnustavat apostolisen jatkuvuuden olennaisen muodon olevan meilläkin" apostolisessa uskossa. Sittemmin Norjan kirkon asemaa on pyritty tulkitsemaan parhain päin myös piispanistumien seurannon (*successio in sede*) avulla, mutta joka tapauksessa historiallisen konsekratiosuoksektion palauttaminen tulee Norjan kirkossa ajankohtaiseksi jo lähivuosina anglikaanis-luterilaisen dialogin johdosta.

Kirjan varsinaiset sisällölliset ongelmat ovat vanhurskauttamisluvussa. Ne nousevat Nor-

jan luterilais-roomalaiskatolisen dialogin asiakirjasta *Rettferdiggjørelsen* vuodelta (1991), johon Fyksen Tveit lähinnä perustaa tilannekatsauksensa. Dialogin ydinongelma on asiakirjan mukaan vanhurskauttamisen sisältö. Luterilainen osapuoli esittää vanhurskauttamisesta täysin forensisen tulkinnan, jonka mukaan vanhurskauttaminen olisi "vain ulkoisen suhteen muutos". Sitä vastaan katolinen osapuoli korostaa myös "ihmisen muuttumista" vanhurskauttamisessa. Kiinnostavaa kyllä, metodistikommentaattori viittaa ortodoksiseen theosis-käsitykseen, jonka perusteella *Wesleykin* vastustaa "Lutherin forensista pelastuskäsitystä". Suomalaisista näkökulmista olisi saattanut olla tässä dialogissa hyötyä!

Kaiken kaikkiaan *Snart enige* esittelee ja arvioi ekumeenisia dialogeja varsin innostavasti. Erityisen arvokasta kirjassa on selvä norjalainen näkökulma. Suomalaisellekin lukijalle se tarjoaa paljon ajankohtaisia vertailukohtia, käsittelee kirkkomme parhailaan esimerkiksi kansainvälistä luterilais-metodistista asiakirjaa *Church – the Community of Grace*, jonka ehdotuksen saarnatuoli- ja alttariyhteyden solmimisesta Norjan kirkko on torjunut toisin kuin Saksan luterilaiset kirkot (VELKD).

Kirja voi olla Norjassa arvokas apuväline ekumeenisten dialogien käsittelyyn paikallistasolla. Ola Tjerhom hahmottaa kirjan alussa tälle ekumeeniselle reseptiprosessille viisi vaihetta, jotka kannattaa arvioida lähivuosina meidänkin kirkossamme. Reseptio alkaa dialogitulosten (1) teologisesta ja (2) kirkko-oikeudellisesta arvioinnista. Niiden perusteella on arvioitava, seuraako dialogista konkreettisia (3) liturgisia muutoksia. Samanaikaisesti on huolehdittava kattavasta (4) tiedotuksesta. Ja loppujen lopuksi kaikki riippuu siitä, "voiko uskon kanssa tunnistaa dialogiasiakirjoissa oman uskonsa peruspiirteet. Vasta jos niin on, voi keskustelujen kuluessa saavutettu ykseys toteutua konkreettisenä yhteytenä."

"Lupauksesta osalliset – raamatullisia näkyjä koinoniasta"

Pirjo Työrinoja

KMN:n FAITH AND ORDER -maailmankonferenssi 3. - 14.8.1993 Santiago de Compostelassa teemanaan "KOHTI KOINONIAA USKOSSA, ELÄMÄSSÄ JA TODISTUKSESSA" oli koko kristikunnan merkki-paalu yhteisellä matkalla kohti näkyvää ykseyttä.

"Lupauksesta osalliset – raamatullisia näkyjä koinoniasta" (Partakers of the Promise. Biblical Visions on the Koinonia) on KMN:n Faith and Order -yksikön valmisteluraportti ykseys-aiheeseen. Se on toteutettu yhteistyössä Yhtyneiden Raamattuseurojen kanssa. Se tuo kommuunio-aiheen esiin sekä Vanhasta että Uudesta testamentista jokaisen kirkon sanomasta kiinnostuneen pohdiskeltavaksi. Siinä etsitään ykseyskäsityksen sisältöä ja merkitystä Raamatun tekstin avulla.

Kirjanen kokoo koinoniaa käsittelevät keskeisimmät Raamatun tekstit. Kommuunio-termi viittaa ykseyden kokemukseen tai syvään jakamiseen niin ihmisten kuin Jumalan kanssa. Se viittaa myös kokemukseemme yhteisöstä, jossa ykseyssuhdetta ravitaan ja se voi kasvaa. Uudessa Testamentissa kommuunio-termi viittaa yhteiseen Kristuksen ruumiiseen kuulumiseemme ja sen kautta toinen toisiimme kuulumiseen.

Kirjanen sisältää luvut: (1) Kutsu koinoniaan, (2) Rikkinäinen koinonia, (3) Uudelleen saavutettu koinonia, (4) Koinonia koko luomakunnan kanssa, (5) Koinonia ja ykseys, (6) Koinonia ja opetuslapseus, (7) Koinonia oikeudenmukaisessa yhteisössä, (8) Kärsiminen koinoniassa, (9) Koinonia Kristuksen ja toinen toistemme kanssa sekä (10) Koinonian inklusiivisuus. Lisäksi kirjaseen sisältyy Paavalin Galatalaiskirjeeseen liittyviä keskustelukykyisiä seitsemällä eri raamattutunnilla käsiteltäviä.

Lisätietoja KMN:n Faith and Order -maailmankonferenssista 1993 saat Suomen ekumeenisen neuvoston toimistosta ja luterilaisen Kirkon ulkomaanasiain keskuksen teologien asiain jaostosta. Saatavilla on myös kokouksen valmisteluasiakirjan kopioita sekä aineistoa suomalaisesta Faith and Order -konferenssin seminaarista "Mihin menet KMN" 1.6.1993. Englanninkielistä "Partakers of the Promise" -vihkosta on myös tilattavissa seuraavista osoitteista:

Suomen ekumeeninen neuvosto, Luotsik. 1a, PL 185, 00161 Helsinki; puh. 180 21.

KUK / Teologien asiain jaosto, PL 185, Satamak. 11 A, 00161 Helsinki; puh. 180 21.

Stipendiaatiksiko PEN:iin?

Virpi Pakkanen-Wiberg

Pohjoismaisten kirkkojen ja kristillisten yhteisöjen virallisena yhteistyöelimenä toimii – ja on toiminut jo runsaat 50 vuotta – Pohjoismainen ekumeeninen neuvosto, PEN, (Nordiska ekumeniska rådet, NER). Keskellä dramaattisia olosuhteita, toisen maailmansodan todellisuudessa perustettu silloinen Pohjoismainen ekumeeninen instituutti syntyi tarpeesta vahvistaa ja lisätä pohjoismaisten kirkkojen välistä yhteyttä ja käytännön yhteistyötä näinä kriittisinä aikoina. Tämän lisäksi myös näky Pohjoismaisen ekumeenisen keskuksen luomisesta Sigtunaan oli alkanut Sigtunastiftelsenin silloisen rehtorin *Manfred Björquistin* ajatuksissa hänen osallistuttuaan KMN:n johtosäännön ja Genève-keskuksen suunnitteluun pari vuotta aikaisemmin.

Ylläolevien tavoitteiden lisäksi painotettiin näinä ensimmäisinä vuosina myös tutkimustyötä eräänä instituutin tärkeimmistä tehtävistä. Juuri tätä ajatellen nähtiin tarpeelliseksi erilaisten kirkollis-

ten ja sosiaalieettisten kysymysten parissa työskentelevien pohjoismaisten stipendiaattien liittäminen instituutin toimintaan.

Monien Sigtuna-vuosikymmenien jälkeen siirtyi PEN Uppsalaan ja sijaitsee tällä hetkellä "Tallissa" (Stallet), Ruotsin arkkipiispan kotoisessa kansliarakennuksessa ja tuomiokirkon, teologisen tiedekunnan, Carolina Rediviva -yliopistokirjaston sekä Ruotsin kirkon keskusten hyvässä naapuruudessa.

Pohjoismainen ekumeeninen neuvosto pyrkii siis nimensä mukaisesti edistämään Pohjoismaisten kirkkojen välistä yhteistyötä ja ekumeenista työskentelyä koordinoimalla ja kokoamalla yhteisten kysymysten ääreen, välittämällä informaatiota, järjestämällä erilaisia konferensseja sekä seminaareja. Omana kanavan toimivat neuvoston omat julkaisut, Nordisk Ekumenisk Skrifiserie ja Nordisk Ekumenisk Orientering -lehti.

Nyt siis muutaman vuoden tauon jälkeen on PEN jälleen virittämässä eläväksi näihin yllämainittuihin päämääriin liittyvää stipendiaattitoimintaansa.

Stipendiaattitoimintansa kautta neuvostolla on mahdollisuus tarjota näköalapaikkaan Pohjoismaiseen kirkolliseen elämään, ekumeniaan ja kirkkojen väliseen vuorovaikutukseen sekä teoriassa että käytännössä.

Neuvosto myöntää lyhytaikaisia stipendejä, jotka sisältävät neljän – kahdeksan viikon täysihoito-oleskelun Uppsalassa omakustannushintaan. Osa tästä ajasta on kytketty neuvoston toimintaan, mutta hyvin suurelta osin voi stipendiaatti käyttää oleskeluaikansa oman kiinnostuksensa ja toiveidensa mukaisesti. Tarkoitus on, että stipendiaatti voisi opiskelun ja tutustumisen myötä kaikin tavoin vahvistaa ja lisätä asianomaisen opintoihin tai työhön liittyvää ekumeenista koulutusta tai kiinnostusta. Oleskelun tarkempi päämäärä ja linjat sovitaan yhdessä neuvoston johtajan kanssa kunkin kiinnostuksen sekä myös neuvoston tarpeiden mukaisesti.

Oleskelun mukaantuomien virikkeiden ja kokemusten sekä muun opitun välittäminen edelleen omaan seurakuntaan, on osa sitä neuvoston asettamaa tavoitetta, jota stipendin saajan toivotaan toteuttavan Uppsalassa vietetyn ajan jälkeen.

Opiskelua ja tutkimista on omiaan helpottamaan mm. teologisen tiedekunnan ja yliopistokirjaston läheinen sijainti. Tämän lisäksi on stipendiaateilla mahdollisuus käyttää Ruotsin kirkon keskusten yhteistä kirjastoa, jonka ekumeenista referenssikirjastoa ja aikakauslehtiarkistoa PEN omalta osaltaan ylläpitää.

Keille sitten avautuu tällainen ainutlaatuinen mahdollisuus?

Pohjoismaisen ekumeenisen neuvoston stipendiaattia voi hakea henkilö, joka

- opiskelee teologisessa tiedekunnassa tai vähintään kolmevuotisessa teologisessa seminaarissa

- on kirkon, kirkollisen järjestön tai seurakunnan palveluksessa

- on kiinnostunut ekumeniasta – riippumatta opiskelualasta tai ammatista.

Viimeksi avoimena ollut stipendin hakuaika umpeutui maaliskuussa, jolloin neuvoston hallitus valitsi hakijoista kolme stipendiaattia tulevaa syksyä ja alkuvuotta varten. Suomesta ei ollut tällä kertaa ketään hakijoiden joukossa, joten tervetuloa mukaan ensi kierrokselle.

Tämänkertaiset stipendiaatit ovat keväällä papiksi vihitty *Arne Andersson*, joka jokmökkilaispappina tulee kartoittamaan pohjoismaista yhteistyötä saamelaisalueilla, Svenska Missionsförbundetistä pastori *Anna Ljung*, joka tutkii KMN:n toimintaa sekä kirkkohistoriaan keskittyvä islantilaispappi *Sigríður Gudmarsdóttir*.

Seuraava stipendin hakuaika on todennäköisesti vuoden 1994 kevätpuolella, mutta asioista kiinnostuneet voivat jo nyt ilmaista halukkuutensa harkita tai hakea stipendiaattia. Tarkempiin tiedusteluihin hakuaikasta ja hakemuksen sisällöstä vastaa Kirkon ulkomaanasiain keskus / Pirjo Työrinoja tai Pohjoismainen ekumeeninen neuvosto, Box 640, S-751 27 Uppsala.

Koulutusmahdollisuuksia Yhdysvalloissa

Kirsi Stjerna

USA ei välttämättä tule ensimmäisenä mieleen suomalaiselle jatkokoulutusta kontemloivalle teologille. Ja kuitenkin, kuten matkan tehneet voivat kertoa, lyhytkin opiskelukausi amerikkalaisessa yliopistomaailmassa on mullistava kokemus. Osa matkantekijöistä palaa kotiin näkökulmat avartuneina monta kokemusta ja tietämystä rikkaampana; osa jää sille tielleen.

Matkan anti riippuu paljon etukäteissuunnittelusta. Jollei halua silkkaa seikkailua, mikä sekin joskus kannattaa, lähtijällä on hyvä olla "näky", miksi matkaan ollaan lähdössä, tarpeeksi informaatiota oikean yliopiston ja tutkinnon valintaa varten, sekä riittävästi dollareita.

Koulutusmahdollisuudet USA:ssa ovat moninaiset. Tarjolla on eritasoisia tutkintoja ja kirjavia valikoima erihintaisia korkeakouluja, yliopistoja ja seminaareja: on valtion rahoittamia ja yksityisiä, (eri) kirkollisia ja sekulaareja, konservatiivisia ja liberaaleja, arvostettuja ja matalamprofiilisia kouluja, joista useat ottavat vastaan ulkomaalaisia jatko-opiskelijoita ja ovat useissa tapauksissa varautuneet maksamaan lystin stipendeillä.

Amerikkalaisen pelin hengessä koulut kalastavat lahjakkaita (varsinkin vähemmistö-) opiskelijoita ja opettajia, samoin kuin opiskelijat ja heihin sijoittavat sponsorit/perheet punnitsevat tarkkaan alina materin valinnan. Sitä suuremmalla syyllä kauempaa tulevien opiskelijoiden on hyvä olla kriittisiä. Eri koulut näet tarjoavat varsin eritasoista opetusta.

Oikean koulun valinta on siis olennaisen tärkeää, kriteereinä mm. koulun aine-, tutkinto- ja stipendivalikoimat, sekä josain määrin opettajakunta, joiden ohjauksessa opiskellaan.

Koulun maantieteellinen sijainti saattaa olla vaikuttava seikka ei vain ilmastollisen viihtymisen, mutta usein myös laitoskseen "teologian ja oppiperinteen" kannalta. Opiskeluilmapiiri texasilaisessa baptisti-seminaarissa voi olla erilainen kuin californialaisessa New Age -henkissä instituutissa; siinä missä yhdelle sopii Washingtonin katolinen yliopisto, toiselle on parempi Vermontin maaseutu-college, kolmannelle Massachusettsin city-yliopisto. Huomionarvoista on, että suurissa yliopistokaupungeissa (esim. Boston, Chicago, Washington) on mahdollisuus osallistua samanaikaisesti usean koulun opetukseen.

Koulun valinnan lisäksi on tärkeää päättää mitä halutaan opiskella ja onko tavoitteena tutkinto – lähinnä ThD tai PhD teologian kandidaateille – vai "vierailu" ja/tai osa-aikainen opiskelu tutkimustyön ohella.

Teologiaa ja uskontoa opettavat koulut tarjoavat pääsääntöisesti *bachelor's* (noin 4 vuotta), *master's* (1 - 4 vuotta) ja *doctor's degree* (4-n vuotta) ohjelmia. Toisin kuin suomalaisessa systeemissä, opiskelijat valitsevat joko "akateemiseen" suuntautuneen tutkinnon, (pääsääntöisesti) *master of theological studies* (MTS) ja *doctor of philosophy* (PhD), tai kirkollisemman ohjelman, *master of divinity* (MDiv) ja *doctor of theology* (ThD). Tutkinnoista PhD on arvostetuin ja "akateemisin" standarditutkinto, jolla periaatteessa löytyy professorin paikka missä päin maailmaa tahansa. ThD on yleensä seminaarien tarjoama kirkon ja seminaarien opetus- ja johtotehtäviin valmentava tutkinto. Vaihdellessa koulukohtaisesti, ThD:n taso saattaa vastata sekä PhD että suomalaista TT tutkintoa, tai sitten ei.

Amerikkalaisessa systeemissä voi erikoistua periaatteessa mihin vain. Perinteisten alojen (joiden taso ja suuntautuminen vaihtelee koulukohtaisesti) lisäksi on lukuisia erikoistumisaloja joihin Suomessa saattaa olla hankalampi löytää jaloitettua jatkokoulutusta: esim. *women studies* ja *gender studies* on kasvanut yhdeksi keskeiseksi oppialaksi omine ohjelmineen ja oppituenleineen; pastoraali-psykologiaan, sielunhoitoon ja sosiaali/yhteiskunta-painotteiseen teologiaan on tarjolla omia erikoisohjelmia; ei-kristilliset traditiot, dialogi eri uskontojen välillä sekä erimuotoinen uskontotieteellinen tutkimus ovat kasvavia suosittuja aloja;

kirkollisesti suuntautuneet ohjelmat tarjoavat erikoistumismahdollisuuksia mm. kirkon johtotehtävissä, homiletiikassa, liturgiikassa ja kirkkomusiikissa.

Koulun kirkollinen ja poliittinen tausta sekä liberaalisuusaste määrää pitkälti mitkä alat ovat vahvimmin edustettuina ja kenen opettamina. Erityisesti systemaattisen teologian, kirkkohistorian ja raamattuopetuksen alalla on selviä painotus- ja tasoeroja. (Esim. siinä missä toiset opettajat painottavat modernia, aktuellia ja "omaa" teologiaa, toiset arvostavat perinnettä ja historiaa.) Uskonnon opetus sinällään on muutosprosessin alla useissa "sekulaareissa" kouluissa. Tähän liittyen useissa kouluissa erotetaan toisistaan *theology*, joka saatetaan samastaa tunnustuksellisuuteen, ja neutraalimpi nimike *religious studies*.

Jatko-opintojen tyyli USA:ssa on varsin erilainen kuin Suomessa. Opetusta seurataan keskimäärin 2 - 3 vuotta, noin kolme kurssia (kukin 3 - 4 credits eli opintoviikkoa) per lukukausi. Itsenäistä tutkimustyötä, mm. väitöskirjaa, on suhteellisen mahdotonta tehdä päätoimisen opiskelun ohella, joka käsittää runsaasti viikoittaista kirjallisuuden lukemista, suullisia ja kirjallisia esityksiä, ja itsenäisen tutkimustyön (tasoltaan julkaistava artikkeli nootteineen) kirjoittamista. Kielikokeiden ja kurssien jälkeen seuraavat "kvalifioivat" lopputentit, jotka sinetöivät alan hallinnan. Seuraava askel on *prospectus* eli kirjallinen seikkaperäinen väitöskirjaluonnos ja bibliographia. Kaiken tämän jälkeen kirjoitetaan väitöskirja, jota ei katsota elämäntyöksi vaan opintojen kruunaukseksi. Työtä ei automaattisesti julkaista; julkaisumahdollisuudet selvitetään yksilöllisesti yleensä työn valmistuttua. Suullisen teesien puolustuksen

jälkeen kandidaatti saa PhD-tittelin sekä koulun väreillä merkatun tohtorin kaavun ja hattusen.

Ehkä vaikeinta koko prosessissa on kokopäivätoimisen kurssituksen ja hiostavan suoritus-, arvosana-, deadline-paineen sietäminen. Erityisen haasteellista, mutta antoisaa on "pikkugradujen" säännöllinen kirjoittaminen. Mutta teho-opiskelu ja itsenäisen työn harjoittelu on kaikinensa kasvattava kokemus – ellei sitten polta loppuun...

Amerikkalaiset yliopistot harvemmin vaativat sisäänpääsyä tutkintoa. Opiskelu-paikka myönnetään pitkälti entisten arvostajien, curriculum vitaen ja suositusten, ja joskus myös haastattelujen perusteella. Enemmistö kouluista vaatii kansallisen GRE kypsyys-lahjakkuus-yleistieto-kokeen. Lisäksi ulkomaalaisilta vaaditaan kansainvälinen TOEFL-tasotesti englannin kielessä. Yksi keskeinen, suomalaisittain käsittämätön, kriteeri sisäänpääsulle on raha.

Amerikkalaiset koulumaksut ovat pöyristyttäviä. Vertailun vuoksi: Helsingin yliopiston lukuvuosi- ja terveydenhoito maksulla ei amerikkalaisessa koulussa välttämättä maksa edes yhtä kurssia, tai edes pakollista sairausvakuutusta (joka on kullannarvoinen). Vuoden opetusmaksu hyvämaineisessa normaalihintaisessa yliopistossa on kokopäiväopiskelijalta noin 10.000 - 20.000 dollaria yksityisessä, 2.000 - 10.000 dollaria valtion ylläpitämässä koulussa. Osa-aikainen opiskelu ei takaa säästöjä; kurseista maksetaan per opintoviikko noin 100 - 1.000 dollaria. Yleensä ottaen edes kuunteluoppi-laaksi ei pääse ilmaiseksi.

Lisäksi sitten tulevat *room and board* joka vaihtelee 5.000 - 10.000 dollaria per vuosi mikäli asutaan koulun tiloissa, mikä ei välttämättä tarkoita edullisinta vaihtoehtoa. Yksityisasumisen kustannukset vaihtelevat kaupungin kalleustason mukaan: siinä missä Bostonissa vuokraa yhden huoneen kopperon voi Alabamassa saada talon uima-altaineen. Opiskelijat maksavat lystin perheen rikkauksilla, lainoilla, ja useissa tapauksissa stipendeillä, joita on runsaasti tarjolla sekä kouluista että lukuisista rahastoista. Isot stipendit on pääsääntöisesti varattu täysipäiväopiskelijoille, joilta edellytetään tasan kiitettävää suoritusta.

Hakuprosessi kannattaa aloittaa noin vuosi-puolitoista etukäteen suoralla kirjeen vaihdolla kiinnostuksen kohteena olevan koulun kanssa. Useimpien USA:n korkeakoulujen osoitteet ja perustiedot löytyvät "maailman yliopistot" opuksesta, joka on mm. Neitsytpolun kirjastossa (valitettavasti nimi ei ole muistissa). Koulut yleensä vastaavat mieluusti ja lähettävät materiaalia. Kirjeessä kannattaa detaloitua suunnitellun opiskelun tavoitteet ja erityisintressit ja rahallisen avustuksen tarve, sekä esitellä, mahdollisimman positiivisessa valossa, taustaa, koulutusta ja pätevyyttä. Ja todellakin, hyvässä lykyssä saattaa rapsahtaa stipendi ja kutsu opiskelemaan. Sitten vain taistelemaan viisumista, ostamaan lentolippu ja itkemään hyvästejä.

P.S. Mikäli asiasta kiinnostuneet haluat lisätietoja, erityisesti itä-rannikon kouluista, vastaan ilomielin kirjeisiin, puhelinsoihtoihin ja henkilökohtaisiin vierailuihin osoitteessa:

33 Lancaster Terrace # 203, Brookline, MASSACHUSETTS, 02146. USA. Tel. (990-1-) 617/232 30 37.

Stipendivuosi Etelä-Amerikassa

Kari Salonen

Vietin lukuvuoden 1992 Latinalaisessa Amerikassa, siitä suurimman osan Argentiinan Buenos Airesissa. Kerron tässä kokemuksistani lähinnä ajatellen muita lähtijöitä ja lähtemisestä unelmoivia.

Miten kiinnostuin?

Kiinnostukseni Latinalaiseen Amerikkaan syntyi pikkuhiljaa. Oma osuutensa oli sillä, että se tuntui maanosalta, josta suomalaiset eivät tiedä juuri mitään. Kesällä 1985 katselin ystäväni kanssa maailmankarttaa SLS:n leirikeskukseen Päiväkummun seinällä. Silloin Etelä-Amerikka sykähdytti, sillä tuntui olevan jotakin annettavaa Aasiaan ja Afrikkaan verrattuna.

Tämä mielikuva ja innostus alkoi pikkuhiljaa saada konkreettisia muotoja espan-

jan opintojen ja pienen Latinalainen Amerikka -opintopiirin kautta. Ensimmäisen kerran vierailimme vaimoni Paulan kanssa Etelä-Amerikassa tammi-helmikuussa 1990. Brasilian Curitibaassa pidettiin LML:n yleiskokous, johon minä osallistuin tiedottajana ja Paula stuertina. Yleiskokousta edeltävä ja sitä paljon innostavampi nuorisokokous järjestettiin Argentiinan Buenos Airesissa teologisen oppilaitoksen ISEDET:in tiloissa.

Tuolloin olimme matkalla yhteensä kuusi viikkoa, josta puolet omatoimisella turistimatalla. Muutama kuukausi tuon matkan jälkeen syntyi ajatus, että ... entäpä jos ... voisikohan sitä ... miltä tuntuisi ... jos pääsisi tuonne vähän pidemmäksi aikaa, ehkä opiskelemaankin.

Tuosta ensimmäisestä ideasta lentokoneen lähtöön kului noin kaksi vuotta, jo-

hon mahtui paljon ajattelemista, kirjeenvaihtoa, kyselyjä, epäilyksiä, opintojen kiireistä loppuvaihetta ja stipendiano-muksia.

Mitä opiskelin?

Lähdimme Paulan kanssa Argentiinaan maaliskuun lopulla 1992. Olimme matkalla noin vuoden, josta yhdeksän kuukautta Buenos Airesissa ja kolmen kuukautta sen jälkeisellä matkalla koko mantereen halki.

Opiskelin ISEDET:issä, joka on protestanttinen teologinen tiedekunta tai oppilaitos. ISEDET:in muodostaa kahdeksan eri historiallista protestanttista kirkkoa, mukana mm. luterilaiset, metodistit, anglikaanit, reformoidut ja presbyteerit. Opiskelijoina on myös joitakin katolisia ja helluntailaisia. Opetuskieli on espanja.

Halusin valita nimenomaan Latinalaista Amerikkaa käsitteleviä kursseja ja niinpä menin heti saavuttuani tiedekunnan opintotoimistoon kyselemään kursseista, sillä opinto-opas on täysin tuntematon käsite. Halusin osallistua Latinalaisen Amerikan kirkkohistoriaa ja vapautuksen teologiaa käsitteleville kursseille. Sain heti kylmää vettä niskaani, kuulin ettei tuollaisia kursseja ole ollenkaan tarjolla tällä lukukaudella. Mikäs siinä sitten auttoi, valitsin joukon kursseja, joita minulle suositeltiin lähinnä parhaiden opettajien takia.

Niinpä sitten istuin hyvin erilaisilla luennoilla, alkaen *Severino Croatto*n deuterologesaja-kurssista *Nestor Miguez*in helluntailiikkeen sosiologiseen analyysiin. Luennot pidettiin iltaisin, varhaisimmat luennot alkoivat viiden aikaan iltapäiväl-

lä ja viimeisimmät päättyivät yhdentoista aikaan illalla. Juuri tuota helluntailiikettä opiskeltiin yhdeksästä yhteentoista ja Nestor Miguez valitteli hänelle osunutta luento-aikaa, koska se sattui juuri päivälisajaksi! Rehellisesti sanottuna meikäläistä vaivasi enemmän väsymys kuin nälkä.

En siis tehnyt tai edes yrittänyt tehdä väitöskirjaa tai muutamaa tutkimusta. Sen sijaan osallistuin laaja-alaisesti eri kursseille päästäkseni jyvälle siitä, missä Argentiinan protestanttisessa teologiassa mennään.

Aluksi minusta tuntui, että teologia on hyvin eurooppalaista. Se on hyvin ymmärrettävää, sillä suurin osa Argentiinan protestantisista kirkkoista on syntynyt eurooppalaisen siirtolaisuuden tuloksena. Sitten aloin nähdä, että joka asiassa yritetään ottaa todesta sekä länsimaisen teologian historia että tämän hetken todellisuus. Silloin syntyy relevanttia teologiaa, joka on kuitenkin sidoksissa traditioon ja siten osaltaan uudistaa traditiota.

Vapautuksen teologiasta sain aivan uuden kuvan. Aikaisemmin olin jotenkin kuvitellut, että se olisi yksi uusi tema teologisessa diskurssissa. Vähitellen aloin ymmärtää, että kyse on kokonaan uudesta teologian tekemisen lähtökohdasta ja että vapautuksen teologia käsittelee lähes kaikkia teologian suuria kysymyksiä. Mielestäni mitään teologista kysymystä ei voi pohtia vakavasti ottamatta huomioon, mitä latinalaisamerikkalaiset teologit ovat siitä kirjoittaneet.

Vuoden opiskelu ei riittänyt antamaan edes kunnan raapaisua vapautuksen teologiasta, ehkä kuitenkin ymmärsin jotakin sen laajuudesta ja merkityksestä. Se

ei kosketa vain yhteiskunnallisia kysymyksiä, vaan se tuo uutta ajattelua myös raamatuntulkintaan, kristologiaan, ekklesiologiaan, kirkkohistoriaan – ja niin edelleen.

Jotkut suomalaiset teologian opiskelijat ovat yrittäneet tivata minulta, oliko tuo seminaarityyppinen kirkollinen oppilaitos vai teologisesti korkeatasoinen tiedekunta. ISEDET on minusta kumpaakin, se kouluttaa nimenomaan pappeja eri kirkkoihin, mutta se on samalla tieteellisesti yllättävänkin korkeatasoinen. Tosin resurssit ovat pienet ja kunkin oppiaineen taso riippuu aivan ratkaisevasti sen professorista.

ISEDET:in huippunimiä ovat em. Severino Croatto VT:n eksegetiikassa, tunnettu vapautuksen teologi *Jose Miguez Bonino* systemaattisessa teologiassa ja *Pablo Sosa* musiikissa sekä oppilaitoksen uusi dekaani Nestor Miguez – laaja-alainen teologi uuden testamentin eksegetiikasta dogmatiikkaan ja sosiologiaan asti.

ISEDET on yksi Latinalaisen Amerikan harvoista protestantisista teologisista tiedekunnista, joita voi pitää tieteellisesti korkeatasoisina ja samalla yksi niistä harvoista, joissa voi opiskella tohtoriksi asti. Muut kaksi korkeatasoista ovat Sao Leopoldon luterilainen tiedekunta Etelä-Brasiliassa ja tunnustustenvälinen Instituto Biblico Latinoamericano Costa Ricassa.

Kenen kanssa?

Stipendijärjestelmä ei ota huomioon sitä tosiasiaa, että opiskelu ulkomailla määrää koko perheen olemista. En olisi voinut ajatella lähteväni yksin. Onneksi

tilanne oli sellainen, että saatoimme lähteä yhdessä vaimoni Paulan kanssa. Sekä hän että minä valmistuimme juuri ennen lähtöä, minä teologian kandidaatiksi ja papiksi ja Paula lääkäriksi. Meillä oli sen verran säästöjä, että saatoimme lähteä yhden hengen stipendin turvin. (Sain LML:ltä ja KMN:ltä yhteensä 7.860 USD, joista 2.000 USD kului luku-kausimaksuihin sekä kirkkohallitukselta 10.000 mk.) Toisaalta lähtemistämme helpotti se, että meillä ei vielä ole lapsia. Lasten kanssa lähteminen on ihan mahdollista, mutta käytännössä se nostaa kylä lähtemiskynnystä.

Paulalle stipendivuosi oli vielä enemmän välivuosi kuin minulle. Hän opiskeli yhden Latinalaisen Amerikan poliittisen historian kurssin ISEDET:issä, kävi vähän aikaa yliopistosairaalassa harjoittelussa, opiskeli espanjaa ja piti kerran viikossa terveyskasvatuskurssia kirkkojen sosiaalikeskuksessa köyhille odottaville äideille. Hän ei edennyt urallaan, mutta silti vuosi oli hänellekin erittäin antoisa. Tärkeää on myös se, että saatoimme jakaa kokemukset yhdessä, sillä ne vaikuttavat suhtautumisessamme koko elämään ja myös tulevaisuuden valintoihimme.

Mitä opin?

En saanut aikaan mitään sellaista, joka meikäläisessä tehokkuusyhteiskunnassa lasketaan aikaansaamiseksi. En tehnyt tutkimusta, en kirjoittanut kirjaa, ansio-luetteloni ei kasvanut.

Silti sain ja opin hyvin paljon. Sain ennenkaikkea uusia kokemuksia ja uusia virikkeitä, mutta opin samalla jotain syvempääkin. Monet asenteeni ja ajatukse-

ni muuttuivat, toiset entisestään vahvistuivat. Sain uutta rohkeutta ja voimaa toimia kirkon työntekijänä kirkon uudistamisen puolesta.

Opin paljon muutenkin kuin opiskelun kautta. Vaikka Buenos Aires on Latinalaisen Amerikan ehkä eurooppalaisin kaupunki, eläminen kehitysmaassa avaa silmät. Koko maailman näkee eri tavalla. Sitä on vaikea selittää ainakaan lyhyesti, se täytyy kokea. Oma osuutensa oli sillä, että me elimme hyvin yksinkertaisesti ja köyhästi verrattuna elämäämme Suomessa. Siellä oli ihan luonnollista pyytää kavereita tuomaan omat lautaset ja haarukat tullessaan kylään, kun meillä ei ollut ruokailuvälineitä kuin neljälle.

Mitä muuta kuin opiskelua?

Tärkeä osa vuotta oli tutustuminen paikallisten kirkkojen elämään. Varsinkin luterilainen kirkko otti sisäkirikkonsa pappin avosylin vastaan, mutta tutustuimme myös muihin kirkkoihin helluntaiseurakuntia myöten.

Toimin myös Argentiinan suomalaisten palkattomana pappina. Koko Argentiinassa on noin 160 suomalaisen passin haltijaa ja Buenos Airesissa entisen merimieskirkon tiloissa pidetään edelleen suomalaistapaamisia kerran kuukaudessa tai kahdessa. Suomalaiset ja suomalaisten jälkeläiset olivat erittäin onnellisia, että noin kymmenen vuoden tauon jälkeen heillä on suomalainen pappi. Väki on tosin jo niin argentiinalaistunut, että ensimmäisen hartauden jälkeen minulta muistettiin aina pyytää, että puhuthan sitten espanjaksi. Niinpä heillä oli vihdoinkin suomalainen pappi, joka puhui heille espanjaa.

Kesäloman aikana lähdimme pohjoiseen Misionen maakuntaan. Sinne oli vuonna 1906 perustettu Colonia Finlandesa, suomalainen siirtokunta, joka sittemmin on hajonnut. Löysimme kuitenkin hyvän joukon suomalaisten jälkeläisiä, mm. ihan *Tauno Palon* näköisen tupakanviljelijän *Arturo Palon*.

Vuoden aikana ja sen jälkeen kävimme myös Brasiliassa, Paraguayssa, Chilessä, Boliviassa, Perussa, Ecuadorissa, Kolumbiassa ja Venezuelassa, joten Etelä-Amerikasta muodostui aika mukava yleiskuva. Monissa maissa vierailimme luterilaisissa kirkkoissa, jotka ovat maasta riippuen hyvinkin erilaisia. Parhaan kontaktin maanosan luterilaisuuteen saimme Bolivian La Pazissa, jossa järjestettiin lokakuussa Latinalaisen Amerikan luterilainen kongressi, johon osallistuivat lähes kaikki LML:n jäsenkirkot. Medardo Gomezin vapautuksen teologia El Salvadorissa on hyvin kaukana Chilen ILCH:istä, joka tuki Pinochetin sotilas-diktatuuria.

Kannattiko lähteä?

Voisin sanoa kuin herätyksen kokenut todistaja, että päivääkään en ole katunut. Se on sitä paitsi totta. Sen sijaan varmasti olisi kaduttanut, jos ei olisi tullut koskaan lähdettyä.

Kotimaan synkkeneviä työttömyyslukuja kuullessa tosin rupesi välillä mietityttämään, että entäpä jos ei saakaan töitä. Toisaalta meihin tarttui osittain sellainen rento latinomentaliteetti, että miksi turhaan huolehtia huomista, jos tänään on kaikki hyvin.

Kokemukseni perusteella suosittelin lämpimästi opiskelua tai harjoittelua josakin ns. kolmannen maailman maassa. Jos opiskelun haluaa käyttää kotimaassa hyödyksi osana teologian kandidaatin tutkintoa, suosittelen lähtemistä kolmannen tai neljännen opiskeluvuoden jälkeen.

Kirkon tuen saaminen lähtösuunnitelmiin on tärkeää sekä henkisesti, hengellisesti että taloudellisesti. Tämänkaltaisiin projekteihin luulisin suhtauduttavan myötämielellisesti, siitä on vakuutena kaksi periaatepäätöstä.

KUK:n teologisten asiain jaosto on jo elokuussa 1991 päättänyt, että on tuettava kirkon työntekijöiden ja sen palvelukseen opiskelevien perehtymistä Latinalaiseen Amerikkaan, sen kirkolliseen elämään ja teologiaan. Mielestäni uutta luovan teologian yksi keskuksista on nimenomaan Latinalainen Amerikka. TAJ:n päätös on mielestäni viisas – mikäli kirkkoon nimittäin halutaan uutta luovaa teologiaa.

Kirkon ulkomaanavun tavoitteita vuosille 1993 - 1997 pohtinut työryhmä on päättänyt lisätä opiskelijoiden kenttäharjoittelu- ja opintomatkojen järjestämistä. Käsittääkseni Ruotsissa Lutherhjalpen ja Svenska Kyrkans Mission lähettävät vuosittain yli kymmenen nuorta harjoittelijoiksi kolmanteen maailmaan. Se joukko on melkoinen voimavara kirkolle, vastaavan syntymä omaan kirkkoomme vielä odotan.

Mitä hyötyä?

Kansainvälistä kokemusta on joskus vaikea hyödyntää kotimaassa. Helposti herää kysymys, onko lähtemisestä todella hyötyä vain lähtijälle itselleen vai lähtevälle kirkolle. Ainakin omasta puolestani haluan sanoa, että haluan palvella omaa kirkkoani ja kokemukseni siivilöityy jollakin tavalla kaikkeen mitä teen kirkon työntekijänä. Onko siitä hyötyä, sen voivat muut arvioida paremmin kuin minä itse. Kokemuksemme on käytettävissä, tähän juttuun olen yrittänyt puristaa siitä edes joitakin pisaroita.

RESEPTIO ?????????????????????

- reseptio on vastaanottamisprosessi
- se on kirkollisen ja teologisen tiedonkulun yksi väline
- ruohonjuuritason etsimistä
- palautteen saamista ja antamista
- vastaanottamista
- virallista tai epävirallista hyväksyntää
- teologisten tekijöiden ja dialogien vaikutusta
- siinä on eri tasoja, kirkollinen, seurakunnallinen, yksilöllinen
- vaikuttavia tekijöitä ovat myös ei-teologiset tekijät
- prosessi voi johtaa tuloksiin, vuorovaikutukseen
- prosessi voi johtaa kaiken loppumiseen
- kysymys on liikkeestä, joka etsii muotoaan
- Reseptio on myös Kirkon ulkomaanasiain keskuksen teologisten asiain-
jaoston ja ekumeniikan arkiston yhteisiä kysymyksiä ja tiedotusta
- tämä lehti haluaa löytää kohderyhmäkseen teologisista kysymyksistä
kiinnostuneet henkilöt, jotka haluavat tietää enemmän, mitä kirkollisel-
la ja ekumeenisella saralla keskustellaan...

TILAUSLOMAKE:

HALUAN, ETTÄ MINULLE POSTITETAAN RESEPTIO-TIEDOTUS-
LEHTI:

NIMI _____

OSOITE _____

POSTITETAAN OSOITTEELLA: KIRKON ULKOMAANASIAIN
KESKUS / TAJ, PL 185, 00161 HELSINKI